

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Martin Lavický

REGIONÁLNÍ VÝVOJ ŠPANĚLSKA PO ROCE 1980

Bakalářská práce

Praha 2006

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Radek Hubálek

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně, pouze za použití uvedených zdrojů a literatury.

V Praze 22.8.2006

.....
Martin Lavičský

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat především panu PhDr. Radku Hubálkovi za odborné a organizační vedení předložené práce. Dále patří můj dík také slečně RNDr. Janě Spilkové, Ph.D. za poskytnutí informací k literatuře pro zpracování této práce.

Obsah

1. ÚVOD	7
2. TEORETICKÝ RÁMEC	9
2.1 Rozbor literatury	9
2.2 Metodika zpracování dat a datová základna	10
2.3 Regionální členění Španělska	13
3. HISTORIE A SOUČASNÉ POSTAVENÍ ŠPANĚLSKA	14
3.1 Nacionalistické tendence	14
3.2 Bouřlivá léta	15
3.3 Frankova diktatura	16
3.4 Období demokratizace	17
4. ANALÝZA REGIONÁLNÍHO VÝVOJE	20
4.1 Míra nezaměstnanosti	20
4.2 Struktura zaměstnanosti podle sektorů	26
4.3 Hrubý domácí produkt	33
5. SROVNÁNÍ VEDOUCÍCH REGIONŮ	40
6. ZÁVĚR	43
SEZNAM LITERATURY	46
PŘÍLOHY	50

Abstract

The process of transformation and democratization in Spain is a phenomenon that attracts attention of many historians, political scientists, economists and geographers. The aim of this paper is to outline a view of interregional disparities and various trends of economic development of single Spanish province. It further aims to set trend of regional differentiation in sense of convergence versus divergence in connection with the change of political strategy in last 25 years. Furthermore, the changeover of leading regions and structural position of all provinces. It can be seen by observation of the following socio-economic indicators such as unemployment rate, structure of employment by sectors and gross domestic product (GDP) per capita. A very different development of each provinces is based on both decentralization trends and the powerful course of democratization itself.

As was expected, the conclusion of this aim does not allow for a single dominant trend, but for an alternation between the two. Taking into consideration the visible growth pattern of peripheral areas and leading regions, the present situation can be evaluated as having a lack of convergence between the regions. The changeover of leading regions and single provinces is less visible.

Seznam tabulek

strana

Tabulka 1: Výsledky voleb do poslanecké sněmovny v letech 1977- 2004	(19)
Tabulka 2: Variační rozpětí maximální a minimální míry nezaměstnanosti	(21)
Tabulka 3: Variační rozpětí maximální a minimální hodnoty hrubého domácího produktu (HDP) na obyvatele	(35)
Tabulka 4: HDP na obyvatele mezi 10 nejvyspělejšími a 10 nejproblémovějšími provinciemi v roce 1980 a 2003	(36)

Seznam obrázků

Obrázek 1: Míra nezaměstnanosti v provinciích v roce 1980 a 2004	(23)
Obrázek 2: Index změny míry nezaměstnanosti v provinciích mezi 1980–2004	(24)
Obrázek 3: Míra nezaměstnanosti v provinciích v době krize v roce 1996	(26)
Obrázek 4: Podíl zaměstnaných v priméru na úrovni provincií (1995, 2003)	(27)
Obrázek 5: Podíl zaměstnaných v sekundéru na úrovni provincií (1995, 2003)	(27)
Obrázek 6: Podíl zaměstnaných v terciéru na úrovni provincií (1995, 2003)	(28)
Obrázek 7: Index změny podílu zaměstnanosti v priméru mezi lety 1995 – 2003	(31)
Obrázek 8: Index změny podílu zaměstnanosti v sekundéru mezi lety 1995–2003	(31)
Obrázek 9: Index změny podílu zaměstnanosti v terciéru mezi lety 1995 – 2003	(32)
Obrázek 10: Regionální HDP na obyvatele v roce 2003	(33)
Obrázek 11: Regionální HDP na obyvatele v roce 1980	(34)
Obrázek 12: Srovnání růstu ukazatele HDP na obyvatele mezi lety 1980 a 2003 a jeho stavu v roce 1980	(37)

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj míry nezaměstnanosti ve Španělsku v letech 1980 – 2004	(20)
Graf 2: Variační rozpětí maximální a minimální míry nezaměstnanosti	(21)
Graf 3: Vývoj variability ukazatele míry nezaměstnanosti mezi provinciemi	(22)
Graf 4: Variační rozpětí hodnot HDP na obyvatele vztažených k celostátnímu průměru mezi lety 1980 až 2003	(35)
Graf 5: Vývoj HDP na obyvatele v provinciích Barcelona a Madrid vzhledem k národnímu průměru mezi lety 1980 až 2003	(41)
Graf 6: Vývoj míry nezaměstnanosti v provinciích Madrid a Barcelona mezi lety 1980 až 2004	(42)

1 Úvod

Problematika nerovnoměrného vývoje regionů představuje tradiční předmět studia geografie. Existuje celá řada prací, v nichž se geografové i ekonomové snaží odpovědět na otázky související s diferencovaným regionálním vývojem¹. Často hledáním faktorů ovlivňujících rozdílný vývoj regionů, jako jsou geografická i geoeconomická poloha, kvalifikovanost pracovní síly, ekonomická struktura, technologie či investice. O jejich významu, stabilitě či směru působení se vedou spory a většinou se jedná o jejich složité komplexní působení, odvislé od historických, kulturních nebo politických specifik dané země.

Španělsko prodělalo během 20. století velmi bouřlivé změny, vedoucí v současnosti k pozici moderního a prosperujícího člena Evropské unie a svou ekonomikou se řadí na přední místa ve světovém srovnání.²

Úkolem této práce je poskytnout přehled vývoje meziregionálních rozdílů a různých tendencí ekonomického vývoje v jednotlivých provinciích, případně odchylek od celostátních tendencí. Na základě toho pak určit, jak se v souvislosti se změnou politické strategie vyvíjí regionální diferenciace ve smyslu konvergence versus divergence. Práce si neklade za cíl nalézt a vysvětlit všechny faktory podmiňující rozdílný vývoj a současný stav jednotlivých částí Španělska, což by vzhledem k široké škále faktorů na tak velkém a kulturně, fyzickogeograficky a dokonce i etnicky heterogenním území nebylo s přihlédnutím k rozsahu práce možné.

Období španělské demokratizace je charakteristické decentralizačními tendencemi, ostře kontrastující s předchozím frankistickým režimem, stejně jako s centralizovanou strukturou západoevropských států. Snaha o decentralizaci je patrna také ze španělské ústavy z roku 1978 (Kunská 2005).

Předpokladem velmi rozdílného vývoje jednotlivých regionů je vedle decentralizačních tendencí, také samotný proces demokratizace. Vzhledem k rychlosti změny ze zaostalého totalitního státu v moderního člena Evropské unie vyvstává řada

¹ Přehled teorií regionálního rozvoje podává Blažek, Uhlíř (2002).

² Podle žebříčku Světové banky, seřazujícího země podle hrubého domácího produktu, předstihlo Španělsko v červenci 2004 Kanadu a stalo se osmou největší ekonomikou světa. (www.euroskop.cz, 27.12.2005)

problémů, souvisejících s často až nekontrolovatelným růstem. Různě ekonomicky disponované regiony Španělska na ně reagovaly odlišně, kvůli rozdílnému výchozímu stavu vzniklého během Frankovy diktatury.

První hypotézou této práce je zvětšování rozdílů mezi provinciemi v důsledku výše uvedených předpokladů. Dále je možné sledovat, zda a v jaké míře došlo k proměně vedoucích regionů a ke změně postavení jednotlivých regionů celkově. S přihlédnutím k faktu, že již během Frankovy diktatury došlo k jistému podchycení moderních evropských ekonomických tendencí (Chalupa 1997), se však velké přeměny v tomto ohledu během následujícího období čekat nedají. Na rozdíl od necitlivého postupu během totalitního režimu v Československu. Druhou hypotézou je tedy malá změna v pořadí postavení jednotlivých provincií v průběhu sledovaného období.

Práce je strukturovaná do 6 kapitol. Její náplň spočívá v meziregionálním srovnání španělských provincií (úroveň NUTS 3)³ pomocí vybraných ekonomických ukazatelů, popsanych ve druhé kapitole. Od ranně pofrankistických dob z konce sedmdesátých let, tedy počátku procesu španělské demokratizace až po současnost. Úroveň NUTS 3 byla vybrána z důvodu větší citlivosti pro řešení meziregionální diferenciacce, neboť i v rámci autonomních regionů se vyskytují velké disparity mezi jednotlivými provinciemi. Historický vývoj Španělska je uveden ve třetí části. Její první podkapitola se věnuje specifickému dlouhodobému problému nacionalistických tendencí, aktuálních také v souvislosti se současným ekonomickým a politickým vývojem Katalánska. Ve čtvrté kapitole je provedena vlastní analýza regionální diferenciacce a v páté části pak blíže specifikován vývoj vedoucích regionů dle provedených hodnocení. Závěrečná šestá kapitola je věnována shrnutí nejdůležitějších poznatků práce.

³ NUTS (Nomenclature des unités territoriales statistiques), klasifikace územních statistických jednotek, viz kapitola 2.3.

2 Teoretický rámec

Tato kapitola má za cíl popsat teoretické koncepty, se kterými se pracuje v empirické části práce. V první podkapitole je proveden rozbor literatury k tématu. V další části je popsána metodika zpracování a zdroje dat, ve třetí jsou pak blíže charakterizovány jednotlivé španělské regiony a také specifický důvod jejich vzniku a existence.

2.1 Rozbor literatury

Od počátku devadesátých let se často setkáváme s pracemi, zabývajícími se regionálními nerovnostmi v západní Evropě. Tento zájem je jedním z důsledků oživení teorie růstu. Práce Romera (1986, 1990) nebo Lucase (1988), vycházející z metodologických předpokladů neoklasické ekonomické školy, položily základ endogenní teorii růstu. Nicméně jasných závěrů ohledně problematiky převahy konvergence nebo divergence nebylo dosaženo. Platí, že neoklasické studie vedou ke zdůraznění převahy konvergence, zatímco endogenní růstové modely vyzdvihují tendenci divergence (Rodríguez-Pose 1999). Výsledek zkoumání základní tendence regionálního rozvoje záleží na celé řadě faktorů, na použitém indikátoru, spolehlivosti dat, apod. (Blažek, Uhlíř 2002).

Proces španělské transformace a demokratizace je fenomén, kterým se ve svých dílech zabývá řada nejen španělských autorů. Například Closa, Heywood (2004), Gillespie, Youngs (2001) či Maxwell (1994). V případě české či slovenské literatury na toto téma se často objevuje také komparace totalitního období nebo procesu demokratizace v našich a španělských podmínkách.⁴ K posílení a modernizaci své ekonomiky využívalo Španělsko především další stimulace ekonomicky a průmyslově nejrozvinutějších oblastí. Regionální disparity proto dlouho přetrvávaly a teprve na počátku 90. let se započalo s procesem vyrovnávání (Kociánová 1991).

Obecněji se však vyskytují názory o dominanci konvergence mezi regiony Španělska v době Frankovy diktatury a prvních let období demokratizace (Suárez-Villa,

⁴ Například Chalupa (1997) či Kociánová (1991).

Cuadrado Roura 1993). Na začátku 80. let pak dochází k ukončování procesu konvergence a opětovnému nárůstu rozdílů mezi zaostalými a vyspělými regiony. Tyto tendence nejsou specifickými jen pro Španělsko, ale naopak společnými pro více zemí Evropy, jak uvádí Rodríguez-Pose (2000). Podle něho souvisí zpomalení procesu konvergence s tzv. ropnou krizí sedmdesátých let a počátkem procesu globalizace a restrukturalizace ekonomiky. Španělským specifikem je pak spojení těchto procesů se zásadní politickou změnou ve stejném období.

2.2 Metodika zpracování dat a datová základna

Pro hodnocení vyspělosti jednotlivých regionů byly vybrány ukazatele míry nezaměstnanosti, struktury ekonomické zaměstnanosti a hrubého domácího produktu na obyvatele. Tyto základní ekonomické ukazatele byly vybrány především z důvodu dostupnosti dat na úrovni provincií až do roku 1980. Podle mého názoru splňují předpoklad k provedení analýzy vývoje mezi regiony.

Míra nezaměstnanosti patří k nejsledovanějším ekonomickým ukazatelům. Jde o poměr počtu uchazečů o práci k počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Vyjadřuje tak také nabídku pracovních míst. Jedná se o relativně proměnlivý ukazatel, vybraný z důvodu odlišení rozvinutosti jednotlivých regionů v závislosti na aktuální situaci trhů práce a historických a přírodních determinacích vývoje hospodářské struktury (viz další ukazatel) daných regionů.

Hodnocena je obecná míra nezaměstnanosti ve čtyřletých intervalech mezi roky 1980 – 2004. Data pro 1980 – 1996 byla získána ze španělského statistického úřadu (www.ine.es), novější údaje pak ze šetření Eurostatu (<http://epp.eurostat.cec.eu.int>). Tedy ze dvou různých zdrojů pro jednotlivá období, což může zkreslovat vývoj v jednotlivých letech, méně již pak meziregionální srovnání za jednotlivá období.

Pro analýzu vývoje regionálních nerovnoměrností budou použity následující charakteristiky variability. Variační rozpětí (V_r) odhalující rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou ukazatele. Tedy vzoreček:

$$Vr = x_{\max} - x_{\min}$$

Dále směrodatná odchylka (s), měřící variabilitu pomocí odchylek od průměru. Pokud jsou hodnoty soustředěny kolem svého průměru, je jejich variabilita malá; naopak pokud jsou rozptýleny ve značné vzdálenosti od průměru, pak je jejich variabilita velká (Zvárová, 1998). Bude použita ve vážené formě, aby byla zohledněna absolutní velikost regionu. Vypočte se podle vzorce:

$$s = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2 p_i}{\sum p_i}}$$

x_i – hodnota sledovaného ukazatele dosažená v daném regionu

\bar{x} – průměrná hodnota sledovaného ukazatele v regionu vyššího řádu

p_i – počet obyvatel regionu

Velikost směrodatné odchylky závisí i na průměrné hodnotě sledovaného ukazatele v jednotlivých regionech. Stejná směrodatná odchylka může vyjít tedy buď v případě velké regionální variability a nízké průměrné míry či naopak v případě nízké regionální variability a vysoké průměrné míry. Z tohoto důvodu jsou níže hodnocena dvě období s téměř shodnou průměrnou hodnotou - mírou nezaměstnanosti 11,5 %, respektive 11 % na počátku a na konci sledovaného období, tedy v letech 1980 a 2004.

Pro porovnávání variability statistického znaku u dvou a více souborů s nestejnými průměry se používá variační koeficient (v) (Zvára 1998). Vypočítá se jako podíl směrodatné odchylky k průměru v procentech, tedy:

$$v = \frac{s}{\bar{x}} * 100$$

Proměna stavu tohoto ukazatele během sledovaného období je provedena indexem změny a znázorněna v kartogramech.

Dalším ukazatelem je **struktura zaměstnanosti podle sektorů**. Dle jejího stavu můžeme regiony obecně rozdělit na zemědělské, průmyslové a regiony s vysokým podílem zaměstnaných ve službách, v řadě provincií především v cestovním ruchu. Dle vývoje struktury zaměstnanosti v čase je regiony možno blíže specifikovat a zhodnotit reakci jejich hospodářství na transformační procesy v po frankistické době. Předpokládá se, že rozdělení regionů dle převažujícího typu hospodářského odvětví lehce koresponduje s předchozím ukazatelem míry nezaměstnanosti ve smyslu různé absorpce pracovních sil jednotlivými sektory hospodářství, navíc měnících se v průběhu transformace.

Hodnocení vývoje hospodářské struktury je v důsledku nedostatečného množství dat provedeno jen za období mezi lety 1995 – 2003. Dostatečně tak však vysvětluje současnou tendenci vývoje. Data jsou získána ze šetření Eurostatu (<http://epp.eurostat.cec.eu.int>) na úrovni provincií.

Pro klasifikaci španělských provincií dle vyspělosti jejich ekonomik se zdá být nejvhodnější použití ukazatele **hrubého domácího produktu (HDP)**. Jde o klíčový ukazatel vývoje ekonomiky, sloužící k posuzování ekonomické vyspělosti hospodářství. S jeho pomocí je charakterizován ekonomický růst a rozvoj ekonomiky (Vlček 1992). Po přepočtení HDP **na jednoho obyvatele** je pak možno srovnávat jednotlivé regiony mezi sebou. Vzhledem k jejich velkému množství je provedeno srovnání s celostátním průměrem, mající za cíl rozdělit provincie dle výkonnosti jejich ekonomik do několika skupin. Pro hodnocení jsou použita data ze španělského statistického úřadu (www.ine.es) za roky 1980 – 2003.

2.3 Regionální členění Španělska

Práce je prováděna na úrovni španělských provincií. Podle klasifikace územních statistických jednotek Komise ES, zavedených jako jediný a soudržný systém na

rozdělení území Evropské unie pro vytváření regionálních statistik, na úrovni NUTS 3. Současné autonomní rozdělení Španělska je výsledkem ústavy z roku 1978. V důsledku obav ze separatismu a následné politické nestability vznikl kompromis mezi politickými stranami, podílejících se na vzniku ústavy. Cílem bylo také uspokojit separatistická hnutí a odzbrojit extremisty (Chalupa 1997). Jednotlivá autonomní společenství byla vymezena většinou na základě historických nebo národnostních hledisek, což způsobuje i řadu problémů, jako například průběh hranice v údolí řeky Noguera Ribagorzana (Donada 2000). 50 provincií (*provincias*) Španělského království je seskupeno do 17 autonomních celků zvaných autonomní společenství či regiony (*comunidades autónomas*). Další 2 provincie Ceuta a Melilla na severu Afriky, mají postavení autonomních měst (*ciudades autónomas*). Vzhledem k jejich malému velikostnímu významu a nedostatku dat v dřívějším období nejsou tyto dvě provincie zahrnuty do analýzy v případě ukazatele míry nezaměstnanosti a vývoje ukazatele ekonomické struktury zaměstnanosti. Autonomní regiony mají rozsáhlou autonomii s širokými legislativními a výkonnými kompetencemi, vlastní parlamenty a vládu. Rozsah pravomocí se u každého autonomního regionu liší a je stanoven v „autonomním statutu“ (*estatuto de autonomia*), který se však pro ústřední madridskou vládu stal často zdrojem správních problémů (Forbelský 2001). Právě různá opatření, související s decentralizačními tendencemi v průběhu španělské demokratizace, způsobují problémy specifické pro vnímání Španělska posledních let zahraniční veřejností. Jedná se především o projevy regionálních nacionalismů a s nimi úzce spojeného terorismu. V této souvislosti je v první části následující kapitoly uveden stručný popis dosavadního vývoje nacionalistických tendencí. Přehled jednotlivých regionů je uveden v příloze 1, jejich základní charakteristiky pak v příloze 2.

3 Historie a současné postavení Španělska

Pro pochopení poměrně rychlého průběhu demokratizace španělské společnosti zhruba od 70. let minulého století a proměny ze zaostalého státu pod diktátorskou taktovkou generála Franca v ekonomicky prosperujícího člena Evropské unie, je nutná stručná historická analýza od počátku 20. století s důrazem na vývoj ekonomiky. Ke krátkému exkursu do historie Španělska 20. století posloužily jako zdroj zejména Chalupa, J.: *Jak umírá diktatura*. (1997), Kunská, Z.: *Španielsko – od frankistickej tradície k európskej modernite* (2005) či články z portálu www.integrace.cz (viz seznam literatury). Problematice vstupu Španělska do Evropského Společenství (ES) se podrobněji věnuje Fiala, P., Pitrová, M.: *Rozšiřování ES/EU* (2002).

3.1 Nacionalistické tendence

V době tvorby ústavy a teritoriálního uspořádání země na sebe narazily dva protikladné postoje – nacionalistické a centralistické (Chalupa 1997). K až nečekaně klidnému průběhu těchto procesů však přispěla poměrně tolerantní atmosféra obou stran, připouštějící dosažení kompromisů přijatelných pro všechny, pouze s výjimkou Baskicka. Španělský fenomén terorismu je dědictvím frankismu. V dobách centralistické diktatury se nacionalistické nadšení spojené s dosažením změny za pomoci násilí dalo částečně pochopit. Překvapivě již však vyznívá neukončení, ale naopak zesilování terorismu v době demokratické transformace a decentralizace (Chalupa 1997). Nejvýznamnější španělská teroristická skupina Euzkadi ta Askatasuna (ETA, Baskická vlast a svoboda) vznikla v roce 1959, oddělením radikálnější skupiny od Baskické národní strany (PNV). Desetiletí krvavých atentátů si vyžádala stovky mrtvých. Po stále větším odmítání této nastoupené cesty i z řad baskického obyvatelstva, dochází v osmdesátých letech konečně k úpadku významu regionálního terorismu. V současnosti se stále ještě nejedná o naprosté vymizení, nicméně dekadence španělského terorismu, projevující se neschopností vyvolat změnu v politickém dění, je patrná. Vzorem pro baskické separatisty by mohlo být schválení větší autonomie pro Katalánsko v červnu 2006. Tedy ukázka, že k dosažení větší nezávislosti na madridské

vládě vede politická, nikoliv násilná cesta. O novém statutu Katalánska, umožněného podporou současné vlády socialistů (PSOE), hovoří naopak bývalá vládnoucí Lidová strana (PP) jako o konci jednotného Španělska a o vytvoření konfederace nezávislých států. Vedle národní identity katalánské oblasti byla jedním z hlavních důvodů snahy o větší autonomii také ekonomická stagnace posledních let. Katalánci chtějí především platit méně peněz do španělského rozpočtu - tvrdí, že vydělávají více než zbytek Španělska a že na něj chtějí přestat doplácet. Nepříliš lichotivý ekonomický vývoj katalánskému regionu je patrný také v samotné analýze této práce a ve srovnání s madridskou provincií v kapitole 5. Otázka větší autonomie španělských regionů, respektive reakce Baskicka na současné politické dění se tak stává ještě více aktuální.

3.2 Bouřlivá léta

Španělsko patřilo před sto lety k jedné z nejchudších zemí Evropy. Jádrem jeho ekonomiky bylo neefektivní zemědělství. Průmysl byl rozvinut pouze v oblasti Katalánska. Ekonomika byla ve 30. letech navíc hluboce zasažena celosvětovou krizí, která postihla zejména hutnictví a těžební průmysl, což mělo za následek vysokou nezaměstnanost. Rolníci tvořili téměř 2/3 tehdejší španělské populace a jejich životní podmínky byly velmi těžké, vzhledem k doslova středověkému způsobu života na venkově, který opanovávala nadvláda několika málo feudálů (tzv. caciques).

Od 20. let se na politické scéně Španělska děly v rychlém sledu velké změny. Po celosvětově prosperující době dvacátých let, době rostoucí životní úrovně, která umožnila přežít diktatorskému způsobu vlády Primo de Rivery, přišel v závěru dekády konec ekonomické konjunktury a vzestup síly opozice. Ta vyústila ve vyhlášení druhé španělské republiky 14. dubna 1931. Republikánská vláda se snažila o demokratizaci společnosti, prosadila agrární reformu s cílem skoncovat s bídou na venkově. Situace zprvu liberální republiky se rychle radikalizovala a 18. července 1936 vyústila v občanskou válku, končící 1. dubna 1939 nástupem diktatury generála Franciska Franka y Bahamonde, trvající téměř 40 let. Válka způsobila závažné socioekonomické změny a objem hrubého národního produktu klesl až na úroveň roku 1914, tedy o čtvrt století

zpět. Ještě ve čtyřicátých letech byla více než polovina ekonomicky aktivních zaměstnána v zemědělství a proces industrializace a modernizace se zastavil.

3.3 Frankova diktatura

Španělsko se v prvních letech Frankovy vlády ještě více vzdálilo západní Evropě, která vzešla z druhé světové války. Rekonstrukce země, zdevastované občanskou válkou a izolované politicky, diplomaticky a hospodářsky od ostatní Evropy, byla znesnadněna. Frankův režim byl ideologickým protipólem zemí východní Evropy ale stejně tak se přičil západoevropským republikám a parlamentním monarchiím přetrvávajícím nebo znovu obnoveným v roce 1945.

Původní Frankova ekonomická vize o autarkizaci Španělska, naplňovaná ve čtyřicátých letech izolací od okolního světa, vzala po prvních neúspěších za své (v roce 1948 dosahovala průmyslová produkce země úrovně z roku 1929). Diktátor se v době vypuknutí studené války přiklonil k zemím západního světa, především ke spolupráci se Spojenými státy, které přivítaly spolupráci s Frankem hlavně kvůli strategické poloze Španělska. V roce 1955 byla země přijata do OSN. Důsledkem i podmínkou nově vytvářených zahraničněpolitických vazeb se stala vnitřní transformace. Do řízení státu Franco povolal technokraty, pragmaticky rozhodující kvalifikované osobnosti, které v roce 1959 připravily soubor ekonomických opatření Plan de Estabilización (Stabilizační plán).

Původně agrární, ekonomicky autarkní a diktaturou ovládaná země, se tak během několika málo let začala velmi výrazně hospodářsky rozvíjet, čemuž kromě prolomení izolace napomohla zejména příznivá celosvětová ekonomická situace šedesátých let. Dále také obrovský rozvoj turismu,⁵ a tedy příliv zahraničních měn, či statisíce španělských emigrantů, pracujících v zahraničí a posílajících peníze domů svým rodinám. S rychlým a občas trochu nekontrolovatelným růstem však přicházely i problémy. Vysoké zisky byly založeny na nízkých mzdách, ovšem dělníci se bez odborů nemohly účinně bránit. Dále docházelo k velkému stěhování obyvatelstva do

⁵ Především rozvoj v oblastech při pobřeží, zatímco pro zatraktivnění vnitrozemí bylo uděláno málo (Naylon 1987)

měst, a tedy vylidňování venkova. Regionální rozdíly industrializace byly snahou technokratů napravovány vytvořením Polos de desarrollo (Oblasti preferovaného rozvoje), které ovšem končily většinou neúspěchem. Výjimky tvoří zemědělské oblasti regionů Extremadura a Murcia s vybudovanými a dobře fungujícími zavlažovacími systémy. I přes řadu nemalých problémů však Frankova diktatura díky vysokému blahobytu obyvatelstva ještě v šedesátých letech relativně klidně přežívala. Nezvladatelné problémy přicházejí až s celosvětovou krizí let sedmdesátých, která odhalila slabiny Frankova natolik specifického diktátorského způsobu vlády. Neoddiskutovatelnou prosperitu Španělska v době Frankovy diktatury tedy nemůžeme připisovat caudillovým zásluhám, jako spíše náhodnému sledu sociálních a historických zákonitostí (Chalupa 1997). Po zhruba čtyřiceti letech Francovy vlády, která spíše přibrzdila rozvoj země, tak Španělsko stálo na prahu demokratické Evropy. Připraveno vykročit směrem k procesu evropské integrace, které po smrti caudilla v roce 1975 nebránila již ani ideologická bariéra.

3.4 Období demokratizace

Smrtí Franca nastává období skutečné změny zahraničněpolitické izolace a demokratizace. Důležitými postavami této doby se staly král Juan Carlos, jmenovaný ještě za Frankova života jeho nástupcem. Po neúspěšné vládě prvního po frankovského předsedy vlády Ariase Navarra jmenoval král novým předsedou Adolfa Suáreze. Tento krok se ukázal jako velmi důležitý pro další vývoj Španělska. Suarézova vláda schválila v roce 1978 dodnes platnou španělskou ústavu, která završila odstranění posledních přežitků nedemokratického frankistického režimu a proces demokratické transformace země. Španělsko je v ní definované jako právní, sociální a demokratický stát, ve kterém všechna moc pochází z lidu. Politickou formou španělského státu je konstituční monarchie a král je hlavou státu. Výrazným rysem ústavy byl také princip decentralizace, jenž měl napravit centralizační tendenci frankismu.

Demokratizace Španělska je spojována s procesem integrace do evropských struktur. Hlavní překážkou během Frankovy diktatury byla neexistence demokratického systému. První pokusy o uzavření dohody s Evropským společenstvím (ES) tak byly

neúspěšné. Teprve po Frankově smrti odsouhlasila Rada ministrů v lednu 1976 obnovení diplomatického dialogu. 28. června 1977, těsně po prvních svobodných parlamentních volbách a sestavení demokratické Suarezovy vlády, podalo Španělsko formální žádost o přistoupení k ES. Smlouva o přistoupení byla podepsána 12. června 1985 a účinnost nabyla 1. ledna 1986. Pro Španělsko znamenala evropská integrace překonání vlastní temné minulosti a celkovou stabilizaci. Pro Španěly existuje paralela mezi ekonomickou prosperitou a svobodou a toto propojení vidí v Evropské unii (Kunská 2005). Před vstupem byla skladba španělského hospodářství, vyznačující se převahou zemědělství, velmi odlišná od té v zemích Společenství. Následující období Španělska, již jako člena ES (od roku 1992 Evropská unie), se nese nejprve ve znamení dokázat, že je rovnocenným partnerem ostatních členských zemí. Ekonomické dopady vstupu byly znatelné, hrubý domácí produkt rostl mezi lety 1980 - 1982 především díky přímým zahraničním investicím z ES o 3,2 % ročně a HDP na obyvatele se postupně přibližovalo průměru Společenství. Jednoznačně negativním důsledkem byl nárůst nezaměstnanosti až na 22,8 % (1995).

Období stále rostoucí krize na domácí scéně v letech 1992 – 1994 je zároveň obdobím nejvážnějších politických a ekonomických problémů od dob mezinárodní ropné krize z roku 1974. Končí odchodem v pořadí třetího po frankovského předsedy vlády socialistického Felipe Gonzáleze (politická strana PSOE) v roce 1996 a nástupem José Maríi Aznara z Lidové strany. V této etapě Španělsko prošlo výraznými změnami, v roce 1997 vstoupilo do NATO a spojenectví s USA a Velkou Británií v zahraniční politice představovalo jednu z nejvýraznějších změn oproti vládě PSOE, která téměř vždy stála na straně Francie a Německa. Zatím poslední parlamentní volby ze 14. března 2004, ovlivněné teroristickými útoky v Madridu o tři dny dříve, znamenaly návrat socialistů, v čele s novým premiérem Jose Luisem Zapaterem. Jsou označovány jako završení první fáze transformačního období a nástup druhého komplikovanějšího a sofistikovanějšího procesu transformace země.⁶

⁶ The Economist: A survey of Spain: The Second Transition. (2004), [www.economist.com]

Současná vláda je charakterizovaná jako postmoderní socialistická politika PSOE, přizpůsobená době a okolnostem a čelící novým aktuálním problémům. Současné moderní Španělsko již nemá s tím tradičním téměř nic společného, jde o vyspělou sekularizovanou, demokratickou zemi, která se změnila za relativně krátký čas (Kunská 2005). Přehled výsledků voleb do poslanecké sněmovny ve sledovaném období uvádí tabulka 1.

Tabulka 1: Výsledky voleb do poslanecké sněmovny v letech 1977- 2004

Strany/Rok	1977	1979	1982	1986	1989	1993	1996	2000	2004
PP	8,3	6,0	26,2	26,2	25,4	34,8	38,8	44,5	37,6
PSOE	29,3	30,5	48,9	44,4	39,6	38,7	37,6	34,2	42,6
UCD	34,7	34,9	6,3	–	–	–	–	–	–
PCE	9,4	10,7	4,1	4,7	9,2	9,6	10,6	5,4	4,9
CiU	2,8	2,7	3,7	5,1	5,3	5,0	4,6	4,2	3,2
ERC	-	-	0,7	-	-	0,8	0,7	0,9	2,5
PNV	1,7	1,7	1,9	1,5	1,3	1,2	1,3	1,5	1,6

Použité zkratky: **PP** - Partido Popular (Lidová strana), **PSOE** - Partido Socialista Obrero Español (Dělnická socialistická strana Španělska), **UCD** - Unión de Centro Democrático (Demokratická unie středu), **PCE** - Partido Comunista de España (Komunistická strana Španělska), **CiU** - Convergencia i Unio (Katalánská strana), **ERC** - Esquerra Republicana de Catalunya (Katalánští republikáni), **PNV** - Partido Nacionalista Vasco (Baskická nacionalistická strana)

Poznámky: Údaje jsou v procentech, CiU, ERC a PNV patří mezi regionální a nacionalistické strany.

Zdroj: Kunská (2004)

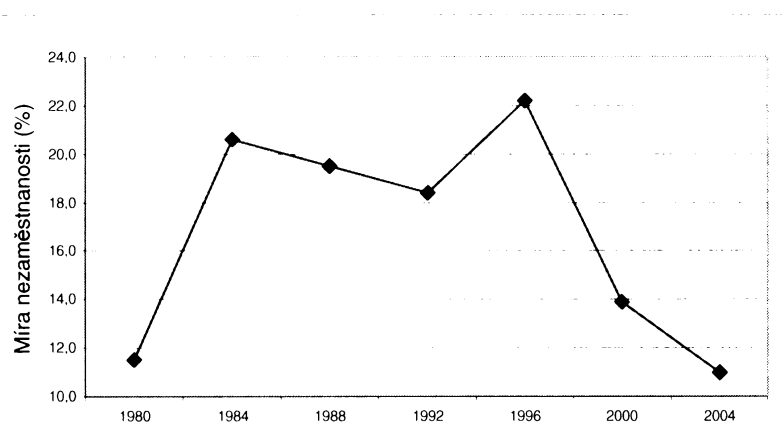
4 Analýza regionálního vývoje

V následující kapitole bude provedena analýza vývoje španělských provincií, rozdělena dle jednotlivých ukazatelů do tří částí.

4.1 Míra nezaměstnanosti

Fenomén nezaměstnanosti je mezi španělským obyvatelstvem chápán jako největší problém.⁷ Od roku 1980 je míra nezaměstnanosti stále dvouciferná a v současnosti se pohybuje kolem 11 %, tedy na úrovni roku 1980. Během pár let vyústila politika PSOE ve snížení rozpočtu veřejného průmyslového sektoru, došlo k uzavírání desítek podniků a prvním většímu nárůstu nezaměstnanosti (Kunská 2005). Po pozvolném snižování kvůli politice sociální vlády, docházelo od roku 1992 k dalšímu nárůstu až na 22,8 % (1995), což představovalo nejvyšší hodnotu v EU, zapříčiněnou především rozsahem a rigiditou španělského trhu práce a ekonomických struktur (Fiala, Pitrová 2002). V současnosti dlouhodobá nezaměstnanost klesá, stále však dosahuje poměrně vysokých hodnot.

Graf 1: Vývoj míry nezaměstnanosti ve Španělsku v letech 1980 - 2004

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

⁷ Podle španělského sociologického institutu CIS (*Centro de Investistigaciones Sociológicas*), pociťuje nezaměstnanost jako největší problém 58,3 % Španělů, terorismus 44,3 % a imigraci 23,1 %. (<http://www.elpais.es>: *Crece la preocupación de los españoles por su situación económica*. 20.7.2005., cit. v Kunská 2005)

Meziregionální srovnání míry nezaměstnanosti vypovídá o velkých disparitách na úrovni provincií, o něco nižších na úrovni autonomních společenstev. Hodnocení variačního rozpětí je uvedeno v tabulce 2. Tento ukazatel je však ovlivněn především extrémními hodnotami. V případě Španělska provincií Cádiz v Andalusii, coby regionem s nejvyšší mírou nezaměstnanosti po téměř celé sledované období a regionem Lérida v Katalánsku, coby regionem s nejnižší hodnotou skoro výhradně po celé sledované období. Pouze v roce 2004 vykazuje nejnižší míru nezaměstnanosti provincie Soria ovšem se srovnatelnou hodnotou jako Lérida. Pro vývoj rozdílů mezi regiony v čase má tak variační rozpětí velmi malou vypovídací hodnotu. Jediným zjištěním je tak shoda ve vývoji s celostátní mírou nezaměstnanosti, tedy závislost mezi absolutními hodnotami a variačním rozpětím, jak je patrné z porovnání grafů 1 a 2. Tato shoda je zajímavá především při srovnání s vývojem níže hodnoceného variačního koeficientu.

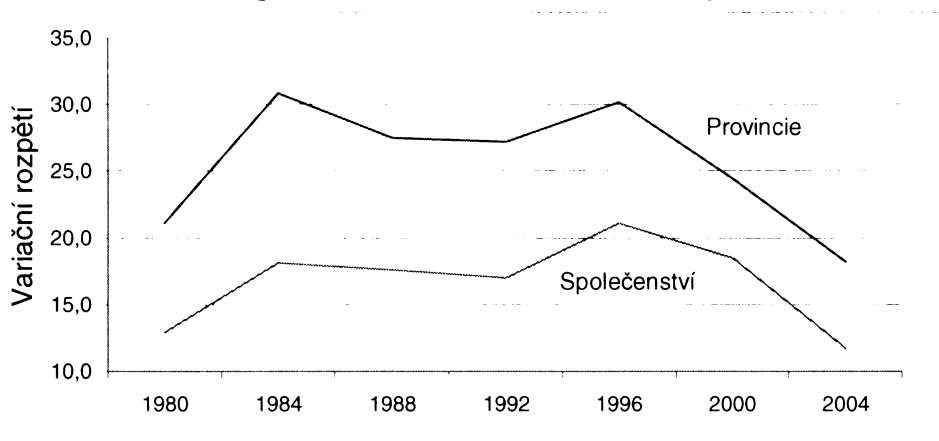
Tabulka 2: Variační rozpětí maximální a minimální míry nezaměstnanosti

úroveň (počet) \ rok	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004
Provincie (50)	21,1	30,8	27,5	27,2	30,2	24,4	18,2
Společenství (17)	12,9	18,1	17,6	17,0	21,1	18,5	11,7

Poznámka: Do hodnocení nebyly zahrnuty provincie Ceuta a Mellila pro svou malou populační významnost a chybějící údaje v prvních dvou sledovaných obdobích.

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>, výpočty autora

Graf 2: Variační rozpětí maximální a minimální míry nezaměstnanosti

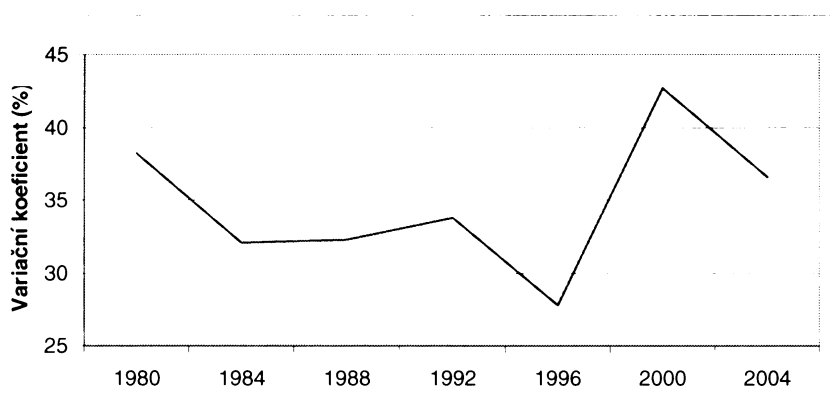

Zdroj: tabulka 2

Pro analýzu vývoje regionální diferenciace se tedy jeví lepší použití způsobu měření variability pomocí odchylek hodnot od průměru, tedy pomocí směrodatné

odchylky. Jako váha je použit počet obyvatel jednotlivých regionů, kvůli eliminaci extrémní hodnoty populačně malých regionů (jako právě Soria, Teruel, Huesca, apod.) a velkých populačních rozdílů mezi jednotlivými regiony vůbec. Jak již bylo výše uvedeno, hodnocena jsou obě krajní období časové řady 1980 – 2004, kvůli téměř shodné hodnotě průměrné míry nezaměstnanosti. V tomto případě je patrné snížení směrodatné odchylky ve druhém období, tedy snížení variability mezi regiony ($s_{1980} = 4,4 \times s_{2004} = 4,0$). Toto hodnocení ovšem nepostihuje vývoj, pro jehož znázornění na grafu 3 je použito výpočtu variačního koeficientu.

Graf 3: Vývoj variability ukazatele míry nezaměstnanosti mezi provinciemi

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

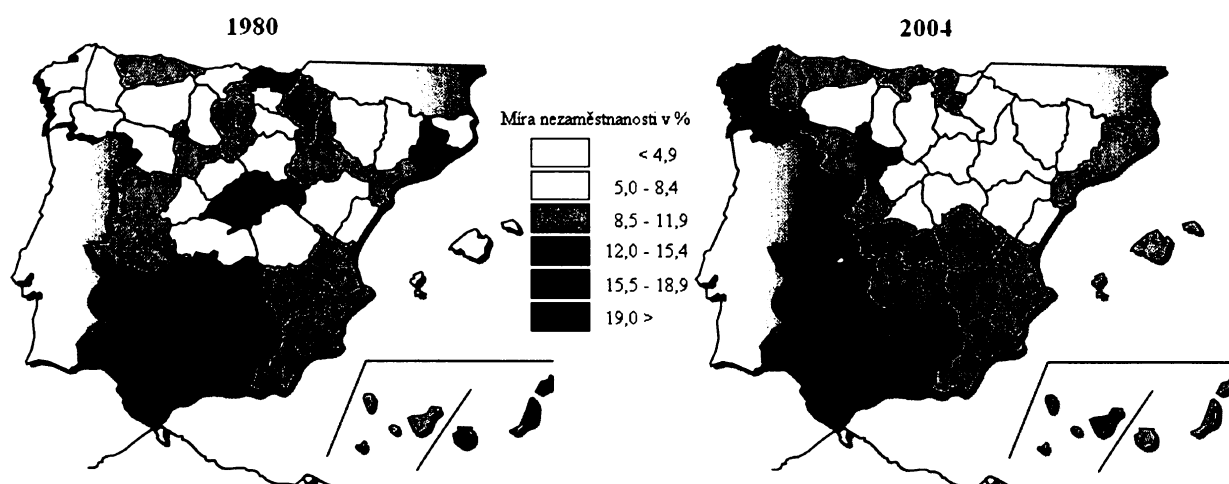
Z uvedeného vývoje v průběhu posledního zhruba čtvrt století, je vidět kolísající průběh variability meziregionálních rozdílů v závislosti na celostátním průměru ukazatele míry nezaměstnanosti. Nejedná se tedy ani o jednoznačnou konvergenci na jedné straně či divergenci na straně druhé. Zajímavostí je nejnižší rozdíl mezi provinciemi v době největší absolutní míry nezaměstnanosti v roce 1996. Děje se tak v důsledku přiblížení ukazatele k celostátnímu průměru zejména v provinciích s původně nízkou mírou nezaměstnanosti, a tedy jejím nárůstem v tomto období. Jedná se v první řadě o nejrozvinutější provincie s vysokým počtem obyvatel, které byly růstem počtu nezaměstnaných v době poloviny devadesátých let postiženy markantně (Barcelona, Madrid, Valencia). Následující nárůst variability na nejvyšší úroveň ve sledovaném období je pak zapříčiněn naopak poměrně velkým poklesem míry

nezaměstnanosti na národní úrovni, zatímco na úrovni provincií docházelo spíše k selektivnímu procesu snižování v případě zmíněných vyspělejších provincií (v případě Barcelony více než dvojnásobné snížení – z 20,8 % na 9,4 %).

Zatímco u variačního rozpětí tedy dochází ke shodě s absolutními hodnotami, při zahrnutí všech regionů do hodnocení, jako v případě výpočtu variačního koeficientu, dochází k opačné situaci. Rozdíl spočívá jednak v jistém chování provincií odvíjejícího se od celonárodního zvyšování míry nezaměstnanosti, uvedeného v předchozím odstavci. Jednak také v rozdílu hodnocení obou variabilit. V případě výpočtu variačního koeficientu je zohledněna také populační velikost a provincie Lérida či Soria již nemají takovou váhu jako v případě jednoduššího hodnocení dle variačního rozpětí.

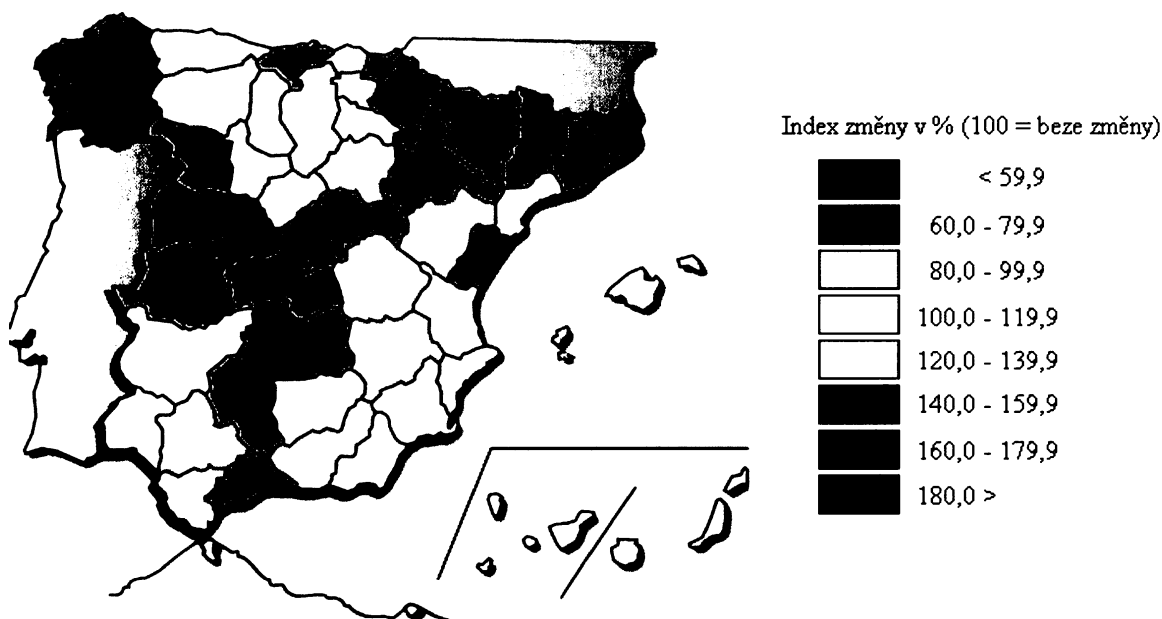
V následujícím hodnocení pomineme tento kolísající vývoj, zapříčiněný restrukturalizací průmyslu, ekonomickou recesí či samotnou vládní politikou a zaměříme se na krajní období sledované časové řady. Ta se pro srovnání jeví jako vhodná v důsledku přibližně stejné hodnoty celostátní míry nezaměstnanosti. Přesněji půjde o zjištění změny stavu sledovaného ukazatele na úrovni jednotlivých provincií. Na obrázku 1 jsou znázorněny hodnoty míry nezaměstnanosti v 50 regionech úrovně NUTS 3, opět bez provincií severu Afriky Ceuta a Mellila, neuvažovaných z výše uvedených důvodů. Obrázek 2 pak ukazuje index změny hodnoceného ukazatele za sledované období.

Obrázek 1: Míra nezaměstnanosti v provinciích v roce 1980 a 2004

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Obrázek 2: Index změny míry nezaměstnanosti v provinciích mezi lety 1980 – 2004

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

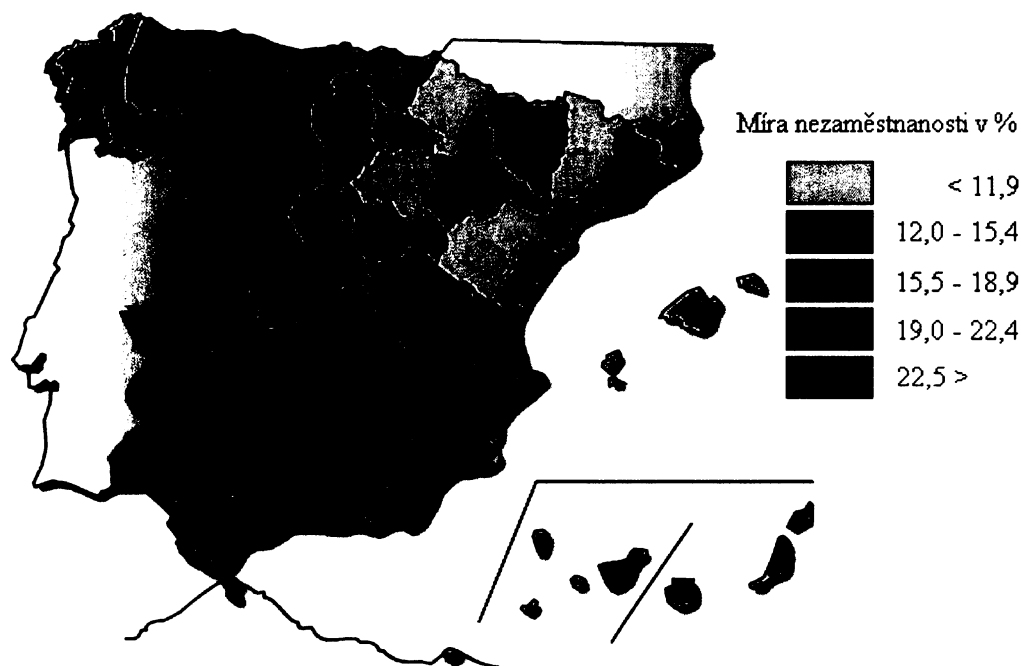
Proměna stavu míry nezaměstnanosti v průběhu sledovaného období je při hlubším pohledu patrná již z kartogramů obrázku 1, pro lepší orientaci je pak na obrázku 2 uveden index změny v procentech, znázorňující také sílu změny. Z kartogramů je patrná proměna v územním rozložení míry nezaměstnanosti mezi regiony. Původní polaritu – průmyslově vyspělý sever s nižší mírou versus jižní (především jihozápadní) části Španělska s poměrně vysokou mírou nezaměstnanosti, místy více než dvojnásobně přesahující celostátní průměr 11,5 % v roce 1980 – nahrazuje v roce 2004 nové rozdělení orientované spíše západovýchodním směrem. Viditelné je také snížení hodnoceného ukazatele, i přes výše uvedený kolísavý vývoj, v provinciích s významnými centry (Madrid, Barcelona) a okolních regionech. Při pohledu na index změny dochází ovšem ke zkreslení v případě velkého nárůstu nezaměstnanosti právě v takových regionech jako Ávila, Gerona či Castellón de la Plana v sousedství Madridu, respektive Barcelony a Valencie. Zde sice došlo k většímu navýšení, ovšem z velmi nízkých výchozích hodnot a i současné údaje jsou pod hranicí celostátního průměru 11 %. K obdobné situaci dochází na druhé straně také v Andalusii, kde se situace na první pohled zlepšuje, ovšem údaje o míře nezaměstnanosti jak z roku

1980, tak ze současnosti jsou relativně vysoké. Například v Cordobě došlo navíc ještě k dalšímu nárůstu. K jednoznačnému zhoršení situace dochází v celé Galicii na severozápadě země, kde se všechny 4 provincie (Pontevedra, La Coruna, Lugo, Orense) vyznačují velkým nárůstem nezaměstnanosti oproti výchozímu stavu (index změny u provincie La Coruna 439 %, důvody uvedeny níže), ovšem i zde se zlepšující se tendencí v posledních letech. Obecně platí, že nejvíce „se zhoršující“ regiony nedosahují ve výsledku těch nejvyšších hodnot míry nezaměstnanosti, kterými se vyznačují naopak „zlepšující se“ provincie Andalusie s výjimkou Córdoby. Na druhé straně regiony s nejnižšími hodnotami indexu změny patří i mezi 10 provincií s nejnižší mírou nezaměstnanosti v současnosti (Navarra, Madrid, Guipúzcoa, Huesca, Zaragoza, Guadalajara). A právě s výjimkou těchto provincií v okolí Madridu a na severovýchodě země na jedné straně a provincií Galicie na straně druhé, nedochází k výraznějším změnám při srovnání pořadí obou sledovaných období. V tomto směru vedoucími regiony se tak stávají právě zmíněné provincie dvou nejdynamičtěji se rozvíjejících oblastí Španělska na úkor oblasti Galicie.

Pro zajímavost je na obrázku 3 uvedena míra nezaměstnanosti v době krize poloviny devadesátých let, přesněji v roce 1996. Pro zvýraznění vysokých hodnot ukazatele je použito stejné stupnice jako v případě let 1980 a 2004. Španělský průměr byl 22,2 %, v řadě provincií však míra nezaměstnanosti přesahovala hodnotu i 30 %. Například ve všech Andaluských provinciích s výjimkou Almería.

Jen míra nezaměstnanosti sama o sobě ovšem není ukazatelem s dobrou vypovídací schopností o rozvinutosti jednotlivých provincií. Důležité je zasazení tohoto údaje do kontextu ekonomické struktury zaměstnanosti. Takové hodnocení je provedeno v následující části, kde jsou shrnuty také důvody větších změn míry nezaměstnanosti, popsanych v předchozích řádcích.

Obrázek 3: Míra nezaměstnanosti v provinciích v době krize v roce 1996

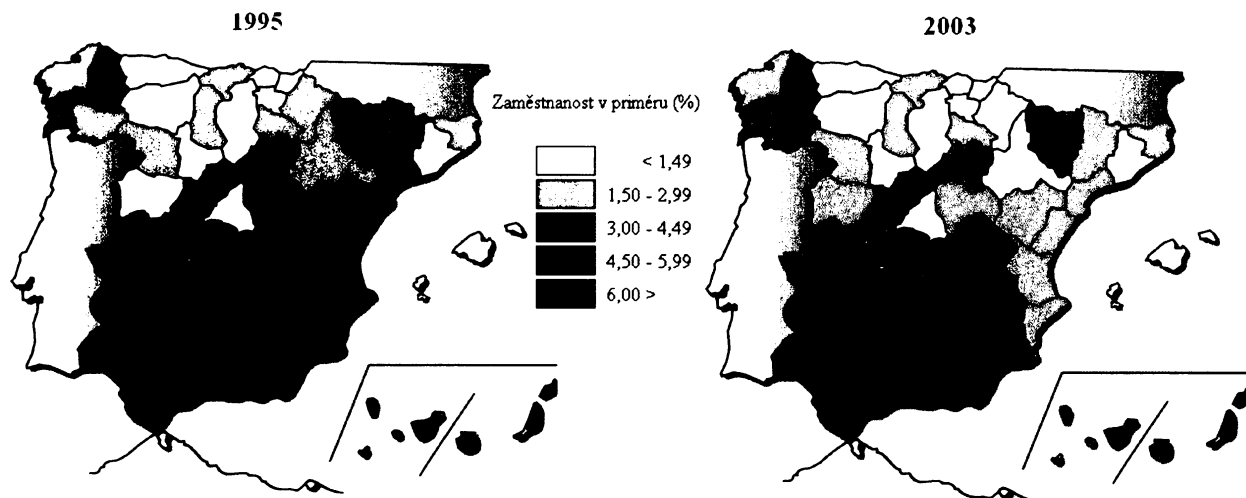

Zdroj: www.ine.es

4.2 Struktura zaměstnanosti podle sektorů

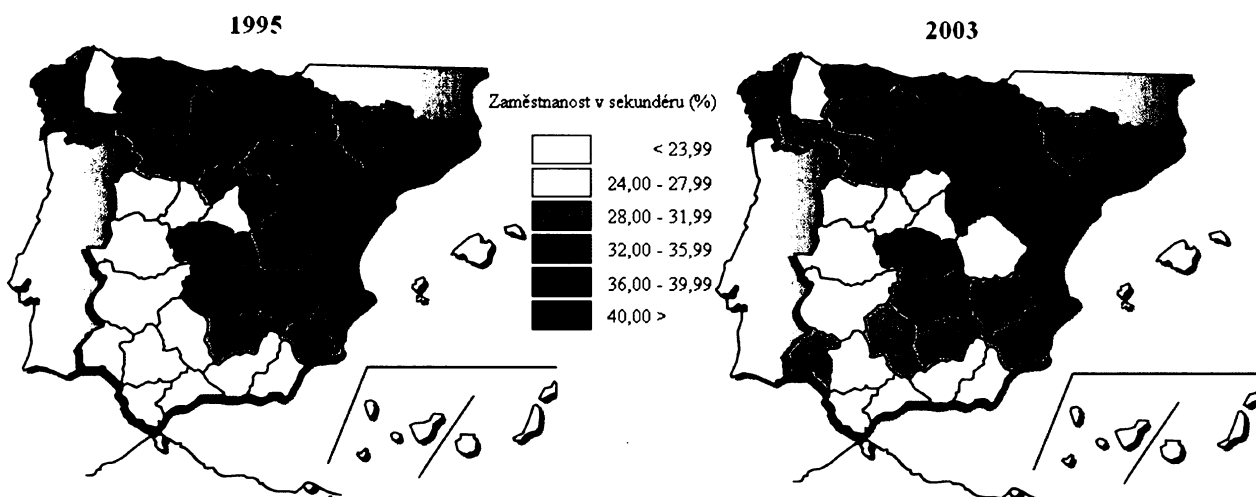
Španělsko se vždy vyznačovalo a v některých částech stále vyznačuje velkým důrazem na zemědělství. Skladba španělské ekonomiky jako celku byla v době snahy o vstup do Evropského Společenství zcela odlišná od jeho hospodářství a i samotné zemědělství se svou strukturou výrazně odlišovalo od zemědělství Společenství. V tomto směru byly patrné i značné rozdíly mezi samotnými španělskými regiony, které byly odrazem obecné vysoké míry nezaměstnanosti a relativně nízkých příjmů na obyvatele (Fiala, Pitrová, 2002). V důsledku heterogenních přírodních podmínek, odlišných kulturních tradic, apod. existují i v současnosti velké disparity mezi jednotlivými regiony v oblasti struktury zaměstnanosti. Následující kartogramy na obrázcích 4, 5 a 6 přibližují podíl zaměstnaných v jednotlivých sektorech hospodářství za obě sledovaná období.

Obrázek 4: Podíl zaměstnaných v priméru na úrovni provincií (1995, 2003)

Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

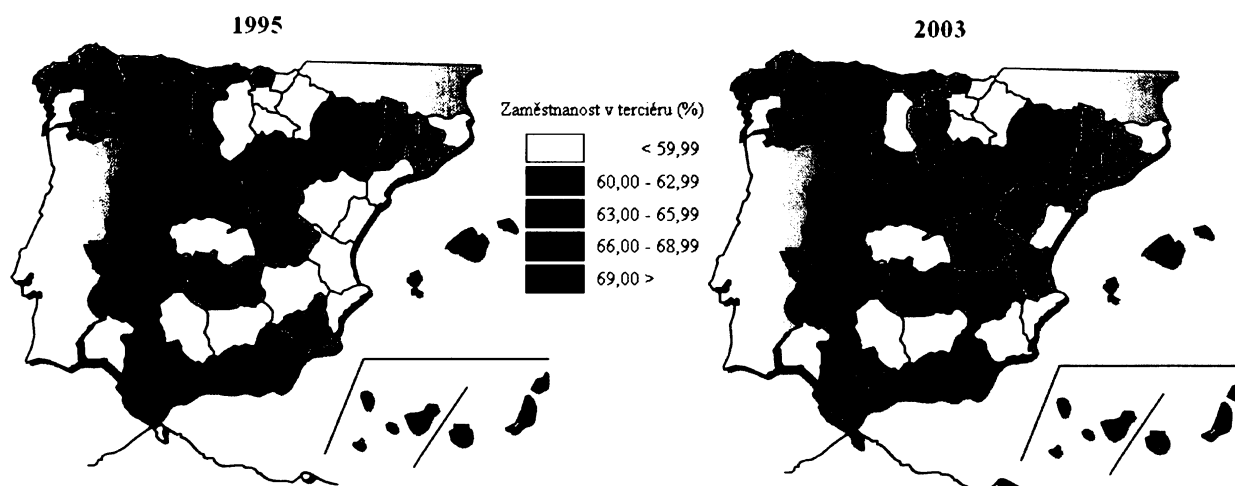
Obrázek 5: Podíl zaměstnaných v sekundéru na úrovni provincií (1995, 2003)

Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Z pohledu na obrázek 4, tedy z vyjádření podílu zaměstnanosti v priméru, je patrná jistá polarizace mezi jihozápadem a severovýchodem v obou obdobích. Mezi nimi je pak patrný úbytek podílu zaměstnaných v priméru v čase. Síla změny je znázorněna na obrázku 10, který vyjadřuje index změny. Mezi regiony s vysokým podílem zaměstnaných v zemědělství patří celá autonomní společenství Andalusie, Extremadura a Murcia.

Obrázek 6: Podíl zaměstnaných v terciéru na úrovni provincií (1995, 2003)

Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Dále také zaostalejší venkovské oblasti ostatních částí země, jako provincie Lugo a Orense v Galicii, Ávila, Soria a Segovia v Castilla y León, Cuenca, Ciudad Real a Albacete v Castilla la Mancha a konečně provincie Teruel v Aragonii. Tyto periferní oblasti, které jsou součástí vyspělejších regionů, jsou bez výjimky velmi řídké zalidněny, nevyskytují se zde žádná větší centra s koncentrací průmyslu či služeb a zemědělství je zastoupeno většinou v podobě malých soběstačných firem s nízkou produktivitou práce. Tyto takzvané minifundie, charakteristické fragmentací vlastnictví pozemku, jsou typické právě pro oblasti severní části země a podle Naylona (1987) představovaly největší překážku pro rozvoj španělského zemědělství a venkova. Byly jednou z příčin intenzivní migrace obyvatel do rychle se rozvíjejících měst vyspělejších částí, a tedy vylidňováním venkova. Podobně jako latifundie, typické naopak pro Andalusii a charakteristické rozsáhlým pozemkem, nízkou produktivitou práce, úrovní vzdělání a životními podmínkami vůbec. Oba zmíněné specifické typy zemědělství jsou překážkou rozvoje a příčinou zaostalosti některých regionů Španělska dodnes. Nerovnoměrný sociální a ekonomický rozvoj dal vzniknout industriální a vyspělé části Španělska na jedné a současně venkovské a zaostávající části na straně druhé (Naylon 1987). Ve světle těchto poznatků se pak výše uvedená nízká míra nezaměstnanosti v provinciích jako Teuel, Soria apod. již nejeví jako vyspělostní ukazatel, ale poukazuje na nízkou produktivitu práce v zemědělství. Nejvyšší produktivity nedosahuje

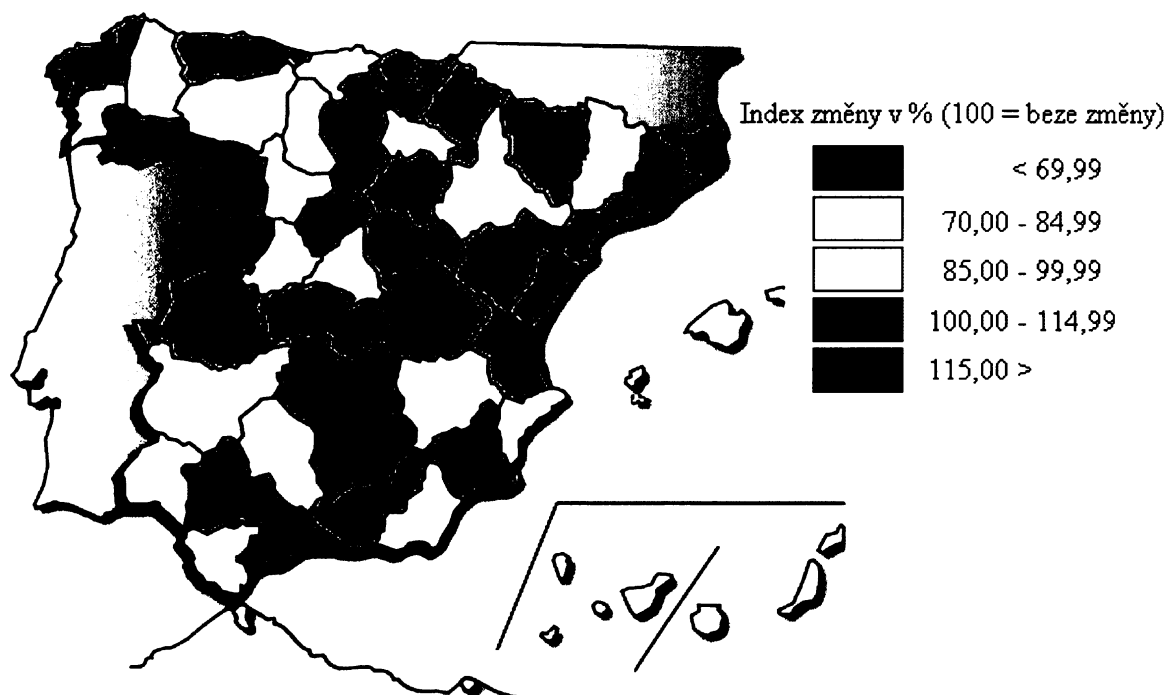
zemědělská výroba v oblastech s převažujícím podílem zaměstnaných v priméru (jihozápad země), ale v provinciích Navarra a La Rioja, známé produkcí vína, či Murcia a Valencia, charakteristické pěstováním středomořských plodin. Společenství Andalusie a Extremadura jsou tradičními venkovskými, zemědělskými oblastmi a celkově zde zaměstnanost v priméru dosahuje stále vysokých hodnot (provincie Jaén více než pětinasobek celostátního průměru). A to i v regionech s většími středisky jako Sevilla, Málaga, Murcia, apod., které ještě neprošly dostatečnou restrukturalizací a modernizací hospodářství.

Rozdíl mezi jihozápadní a severovýchodní částí země je patrný také z pohledu na obrázek 5, vyjadřující podíl zaměstnanosti v sekundéru. Mezi industriální oblasti patří regiony společenstev Katalánsko, Comunidad Valenciana, Baskicko, Asturie, Kantábrie, La Rioja a ty části obou Kastílií, Navarry a Galície, jež nebyly zmiňovány v předchozím odstavci jako zemědělské. Jedná se o tradiční průmyslové regiony, v případě Baskicka a Katalánska dokonce o „kolébku“ průmyslové revoluce ve Španělsku. Tyto oblasti je možno rozdělit do dvou skupin dle úrovně vyspělosti průmyslu. A sice na regiony s málo diversifikovanou průmyslovou strukturou, nižší produktivitou práce, zastoupením méně progresivních odvětví, jako ocelářství, zpracování nerostných surovin, apod. či nízkými investicemi do sféry vědy a výzkumu. Do této skupiny patří západní část výše vymezené oblasti, a tedy provincie La Coruna, Pontevedra, Asturia, Cantabria, společně s některými oblastmi Baskicka a vůbec všech zbylých regionů, neležících v blízkosti velkých sídel jako Barcelona, Zaragoza, Valencia (v případě provincií Toledo a Guadalajara hraje v tomto směru důležitou roli blízkost Madridu). Zde se naopak zpravidla soustředí moderní odvětví, jako například elektrotechnika, telekomunikační technologie, farmaceutická výroba apod. Tyto regiony tedy tvoří druhou skupinu. Při opětovném srovnání s dříve hodnoceným ukazatelem míry nezaměstnanosti pak opět můžeme, podobně jako ve výše uvedeném případě nízké produktivity práce v zemědělství, zpochybnit vyspělost regionů Asturia, Cantabria, Navarra, Huesca či Gerona. Mezi oblastmi s nejnižším podílem zaměstnaných v sekundéru patří z pochopitelných a níže uvedených důvodů Madrid a také průmyslově zaostalý region Andalusie.

Nadprůměrný podíl zaměstnanců v priméru mají ještě Kanárské ostrovy, které jsou ovšem vzhledem k tendenci rozvoje cestovního ruchu a naopak úpadku tradičního zemědělství charakteristické jako region s převahou zaměstnaných v terciéru. Stejně tak Baleárské ostrovy těží jednoznačně z turismu, podobně jako obě autonomní města na africkém kontinentě Ceuta a Mellila. Z kartogramu na obrázku 6, na rozdíl od předchozích dvou, již není patrné makropolitické hledisko ve smyslu polarizace zaostalejší a vyspělejší části Španělska. Nižší zaměstnanost ve službách na severovýchodě země je dána především vysokým podílem zaměstnaných v průmyslu, podobně tak vysoké hodnoty v provinciích Salamanca, Sevilla či Albacete jsou zrcadleny naopak nižším podílem zaměstnanosti v sekundéru. Okolí významných měst Barcelony, Valencie, Zaragozy jsou charakteristické i vysokým počtem zaměstnanců ve sféře služeb, nicméně přítomnost například velkých podniků nadnárodních firem SEAT, Ford či IBM v kombinaci s ostatními průmyslovými podniky charakterizuje tyto provincie spíše jako industriální. Téměř nejvyšší hodnotu podílu zaměstnanosti v terciéru vykazuje provincie hlavního města Madrid. V posledních letech byla modernizována výrobní zařízení či řízení podniků, vedoucí k větší kvalitě a konkurenceschopnosti výrobků. Průmyslový sektor se specializuje na progresivnější odvětví s nižší potřebou lidských zdrojů. Provincie absorbuje také zhruba polovinu španělských investic do vědy a výzkumu. Velký podíl například bankovníctví, pojišťovnictví či dopravních služeb na celkové zaměstnanosti je navíc charakterizován zrychlěným vývojem v době internacionalizace ekonomiky v rámci vstupu Španělska do EU (Portrait of the regions Volume 3: Spain, Italy, Portugal, Greece, 1993).

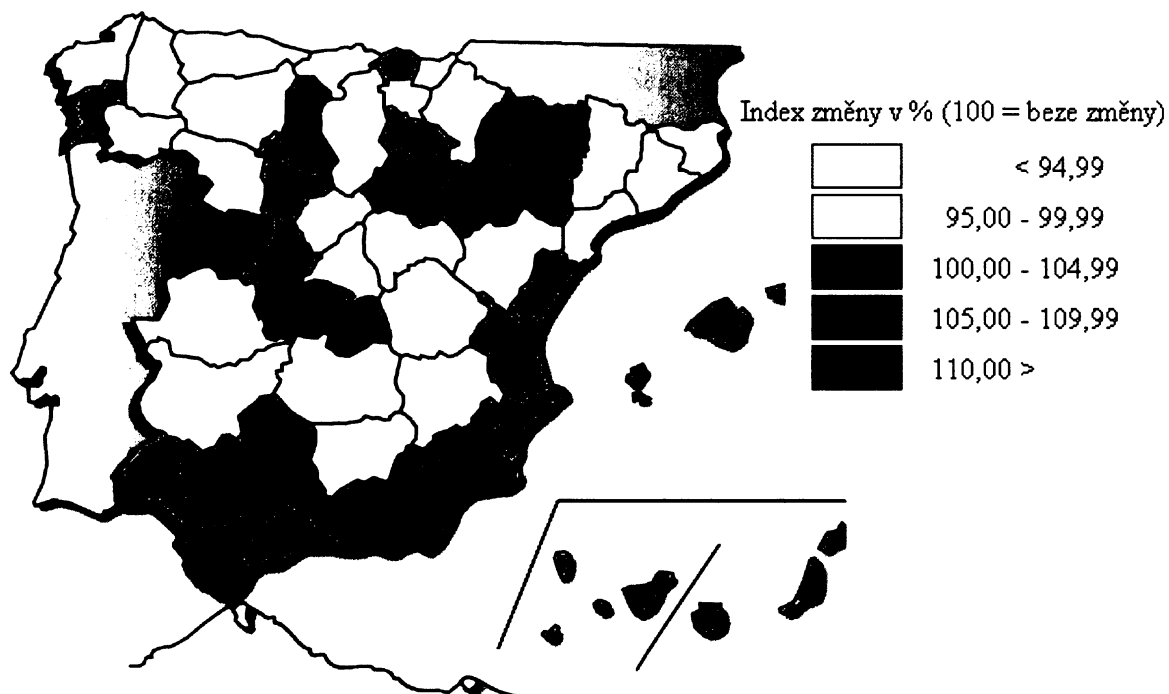
Vývoj ukazatele struktury zaměstnanosti podle sektorů za období let 1995 až 2003 je zachycen na obrázcích 7, 8 a 9.

Obrázek 7: Index změny podílu zaměstnanosti v priméru mezi lety 1995 – 2003

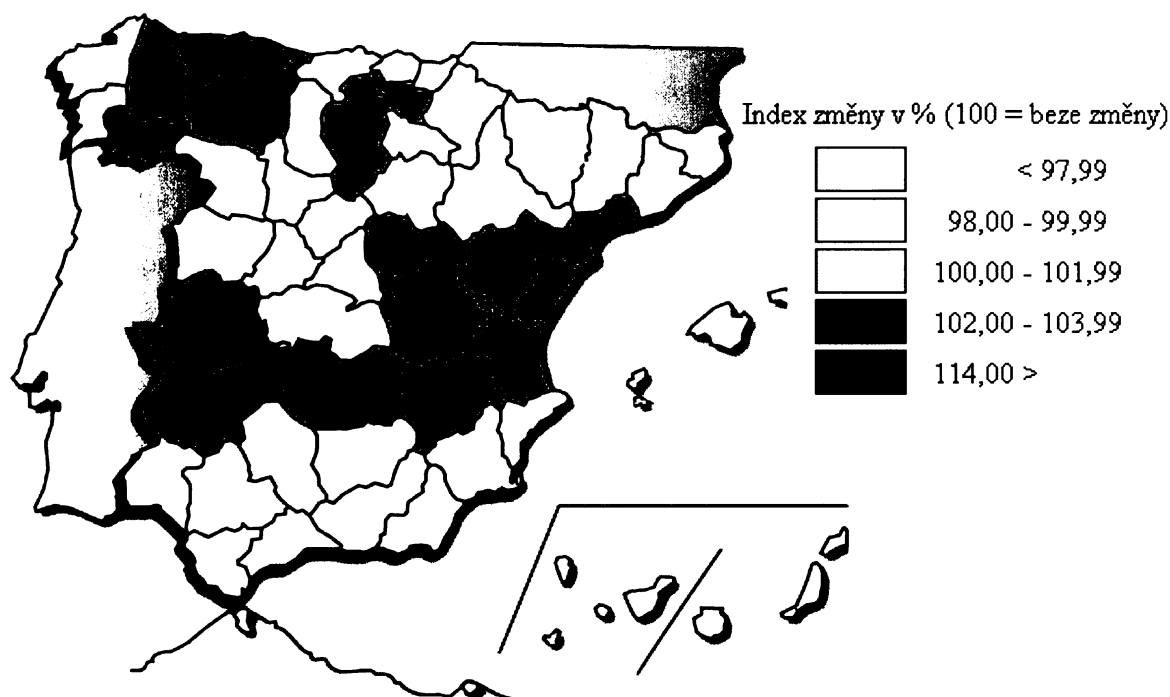
Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Obrázek 8: Index změny podílu zaměstnanosti v sekundéru mezi lety 1995 – 2003

Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Obrázek 9: Index změny podílu zaměstnanosti v terciéru mezi lety 1995 – 2003

Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

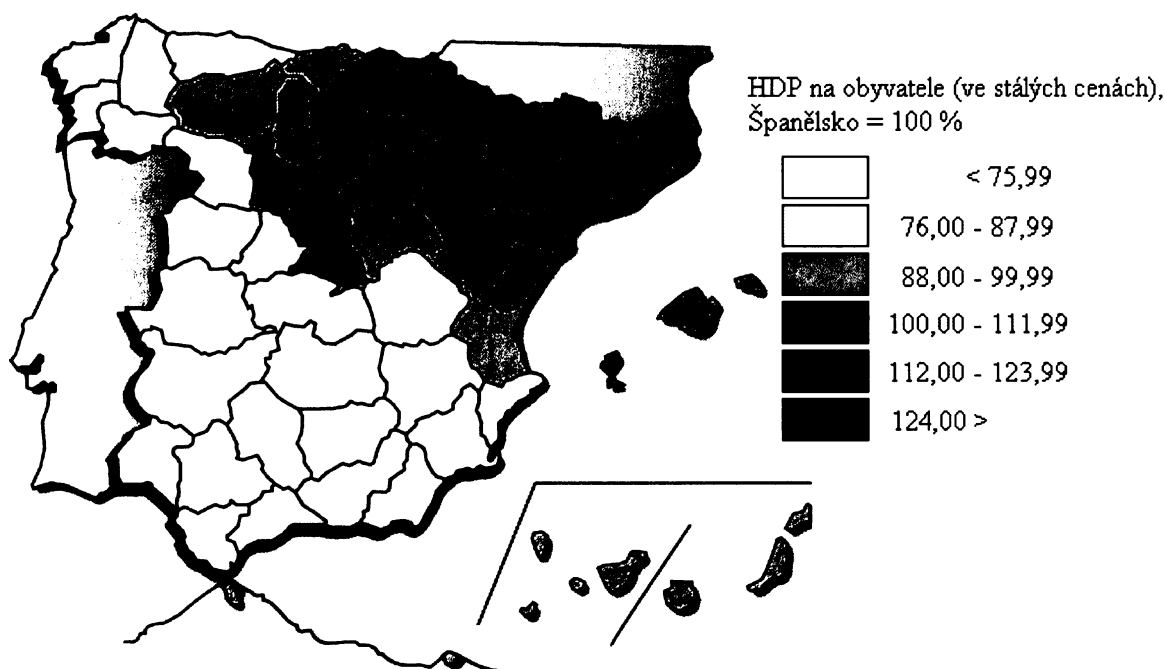
Podle očekávání zaznamenalo nejvíce provincií pokles v případě podílu zaměstnanosti v primárním sektoru hospodářství (celkem 34 z 50). Zajímavý je tak vývoj například v provinciích Jaén, Granada, Segovia, Salamanca či Orense, kde došlo k poměrně velkému nárůstu podílu zaměstnaných v priméru. V Segovii sice téměř dvojnásobnému, nicméně z poměrně malé výchozí hodnoty. Obecně v oblastech na severu země se jedná o malé výchozí hodnoty, zatímco v již tolik vysoce zemědělské Andalusii je taková tendence více překvapující. Děje se tak zřejmě důsledkem absorpce celkové vysoké nezaměstnanosti primárním sektorem s nízkou produktivitou. K nárůstu podílu zaměstnaných v sekundéru (25 provincií) pak dochází zpravidla snížením ukazatele v sektoru zemědělství, v řadě případů však také překvapivým velkým snížením v sektoru služeb. Jednak například v provinciích Toledo či Zaragoza, tedy v oblastech v blízkosti velkých center (Madrid, Barcelona), zaznamenávajících naopak nárůst ukazatele v obslužném sektoru, a tedy přesouvajících méně progresivnější průmyslová odvětví, náročná na pracovní síly do sousedních zaostalejších oblastí. Jednak také v regionu Andalusie, kde je toto chování možno vysvětlit výstavbou nových průmyslových podniků.

Nicméně nejvíce provincií (28) zaznamenalo nárůst podílu zaměstnanosti v terciéru. Jde jednak o dlouhodobě turisticky atraktivní regiony východního pobřeží, či rozvíjení potenciálu cestovního ruchu v provinciích severozápadu země. Jednak také o regiony významných center a provincií v jejich bezprostředním okolí. Celkově se však jedná spíše o obecný trend v souvislosti s růstem vyspělosti regionu a posunem významu progresivnějších odvětví hospodářství.

4.3 Hrubý domácí produkt

HDP, coby základní ukazatel ekonomické výkonnosti území, dosahuje na národní úrovni vysokých hodnot a z globálního pohledu je pro Španělsko velmi příznivým ukazatelem (viz úvod). I v tomto ohledu se však na úrovni španělských provincií vyskytují výrazné rozdíly. Pro srovnání ekonomické vyspělosti jednotlivých regionů je použito HDP na obyvatele ve stálých cenách. Současný stav, vztažený k celostátnímu průměru, je zachycen na obrázku 10.

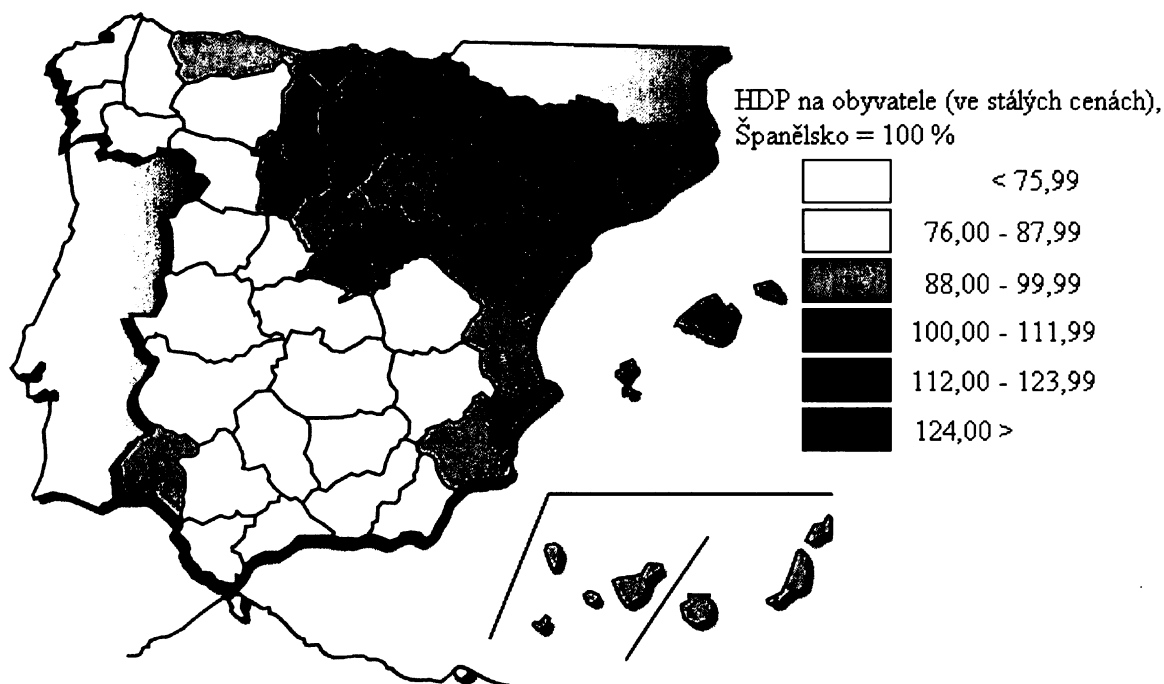
Obrázek 10: Regionální HDP na obyvatele v roce 2003

Zdroj: www.ine.es

Snad ještě lépe, než v případě předchozích srovnání je zde patrný nárůst ukazatele ve směru jihozápad – severovýchod, samozřejmě s očekávanou poruchou provincie hlavního města. Madrid dosahuje společně s Tarragonou, Navarrou a celým Baskickem nejvyšších hodnot. Při srovnání současného HDP na obyvatele se stavem z roku 1980 (obrázek 11) není evidentní žádná výraznější změna (viz také tabulka 4). Za zmínku stojí pouze posunutí madridské provincie do nejvyšší kategorie s poměrně vysokým nárůstem úrovně sledovaného ukazatele v důsledku upřednostňování v době vstupu do ES (Portrait of the regions Volume 3: Spain, Italy, Portugal, Greece, 1993).

Obrázek 11: Regionální HDP na obyvatele v roce 1980

Zdroj: www.ine.es

Zajímavější údaje poskytuje hodnocení charakteristiky variability, respektive jednoduchého variačního rozpětí. Samotné variační rozpětí hodnot HDP na obyvatele ve stálých cenách vztažených k celostátnímu průměru (tabulka 3, údaj V_{r1}) odhaluje klesající tendenci a tedy snižování variability, nicméně jen v případě krajních hodnot, tedy extrémů.

Tabulka 3: Variační rozpětí maximální a minimální hodnoty HDP na obyvatele

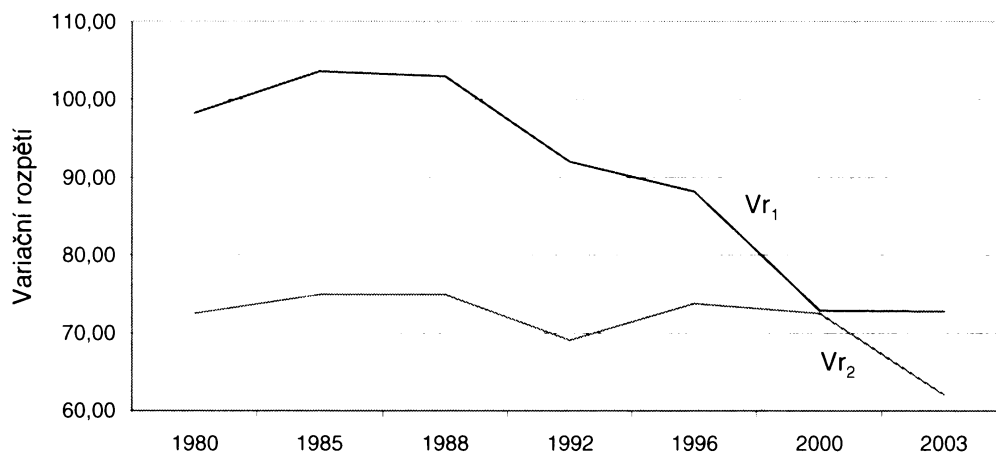
rok	1980	1985	1988	1992	1996	2000	2003
Vr_1	98,24	103,57	103,00	92,07	88,17	72,85	72,71
Vr_2	72,50	74,95	74,90	69,07	73,78	72,50	62,09

Poznámky: Výpočet hodnot Vr_1 je proveden u všech 50 provincií, u hodnot Vr_2 jsou opomenuty provincie Álava a Tarragona.

Zdroj: www.ine.es

Provincie Badajoz, s nejnižší hodnotou ukazatele po celé sledované období, se však příliš neliší od dalších provincií na podobné úrovni (Cácerés, provincie Andalusie, apod.) a má tedy dobrou vypovídací hodnotu pro určení vývoje ukazatele ve smyslu snižování či zvyšování rozdílů. To samé ovšem neplatí pro provincie Álava a Tarragona, které se svou vysokou hodnotou poměrně hodně odlišují od zbylých regionů. Po nezahrnutí těchto dvou extrémů tedy vycházejí nové údaje variačního rozpětí, uvedených v tabulce 3 jako Vr_2 . Pro přehled jsou oba vývoje znázorněny v grafu 4, ze kterého je patrné snižování variability mezi regiony ve sledovaném období v obou případech.

Obrázek 4: Variační rozpětí hodnot HDP na obyvatele vztahených k celostátnímu průměru mezi lety 1980 až 2003

Zdroj: tabulka 3

Konkrétní přehled deseti nejvíce a nejméně rozvinutých provincií dle HDP na obyvatele za období 1980 a 2003 poskytuje tabulka 4.

Tabulka 4: HDP na obyvatele mezi 10 nejvyspělejšími a 10 nejproblémovějšími provinciemi v roce 1980 a 2003

1980			2003		
pořadí	provincie	HDP na obyvatele	pořadí	provincie	HDP na obyvatele
1.	Álava	156,27	1.	Álava	140,55
2.	Tarragona	145,01	2.	Madrid	129,93
3.	Girona	130,53	3.	Tarragona	126,35
4.	Guipúzcoa	130,01	4.	Guipúzcoa	125,91
5.	Navarra	129,51	5.	Vizcaya	124,94
6.	Lleida	129,32	6.	Navarra	124,55
7.	Vizcaya	120,02	7.	Girona	117,89
8.	Huesca	117,91	8.	Barcelona	115,60
9.	Teruel	117,65	9.	Lleida	113,90
10.	La Rioja	117,65	10.	Balears	113,46
42.	Almería	76,97	42.	Cuenca	75,27
43.	Zamora	76,90	43.	Cádiz	75,13
44.	Albacete	76,86	44.	Lugo	74,66
45.	Sevilla	75,19	45.	Granada	73,86
46.	Jaén	70,61	46.	Zamora	72,66
47.	Córdoba	69,36	47.	Cáceres	72,16
48.	Granada	66,77	48.	Albacete	71,44
49.	Orense	63,27	49.	Córdoba	71,04
50.	Cáceres	62,86	50.	Jaén	70,85
51.	Badajoz	58,03	51.	Badajoz	67,84

Poznámky: Do hodnocení bylo zahrnuto 50 provincií + region Ceuta a Mellila jako jeden celek. Zeleně a červeně jsou znázorněny provincie, které se dostaly mezi deset nejvyspělejších respektive nejproblémovějších provincií v roce 2003. Hodnoty HDP na obyvatele jsou vztaženy k národnímu průměru.

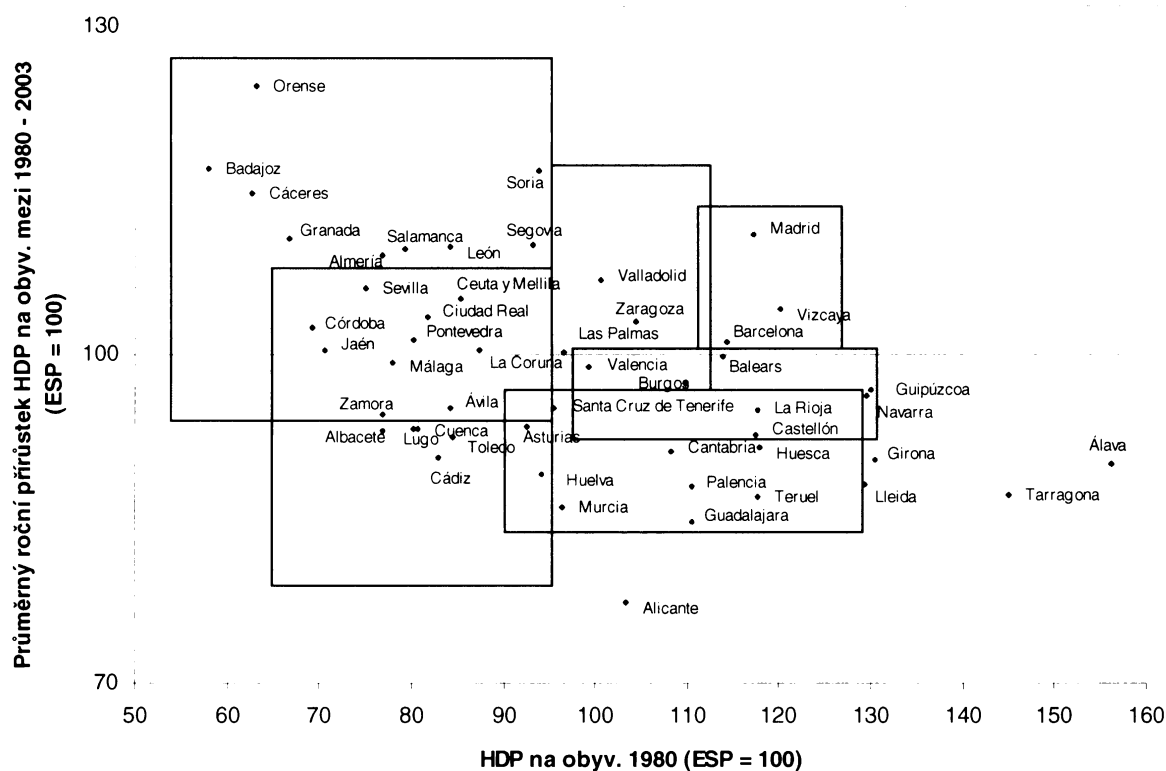
Zdroj: www.ine.es

Tabulka 4 také dokumentuje nepříliš výrazné změny v pozici jednotlivých provincií za sledované období. Mezi deset nejvyspělejších provincií pronikly Madrid, Barcelona a Baleárské ostrovy, které v roce 1980 byly z pohledu národního srovnání jen o trochu níž (na 12., 13. a 14. pozici). Do kategorie deseti nejproblémovějších provincií patří za obě sledovaná období jen oblasti Andalusie, Kastílie – La Manchy a zaostalejší východní části Galície. Z tabulky je dobře patrné také celkové snížení variability ukazatele HDP na obyvatele mezi jednotlivými provinciemi během období mezi lety 1980 a 2003.

Celkové chování jednotlivých provincií ve smyslu změny a vývoje HDP na obyvatele mezi lety 1980 a 2003 je hodnoceno v následující části. Hodnoty stavu tohoto ukazatele v roce 1980 jsou vyneseny do grafu na osu x a jeho vývoj v daném období na

osu y. Rodríguez–Pose (1999) takto hodnotil vývoj regionů úrovně NUTS 2 zemí Evropské unie mezi lety 1977 – 1993 a rozdělil je na 4 typy (v závorce uvedeno zařazení španělských autonomních společenstev): centrální regiony a finanční centra (Madrid), slábnoucí industriální regiony (Baskicko, Kantábrie, Asturie), středně rozvinuté (dynamické – Aragón, Katalánsko, Baleárské ostrovy a méně dynamické – Navarra, Comunidad Valenciana, La Rioja) a periferní regiony (dynamické – Kanárské ostrovy, Extremadura, Kastílie La Mancha a méně dynamické – Andalusie, Murcia, Galície, Kastílie a León). Srovnání na úrovni NUTS 3, i při hodnocení odlišného a delšího období, vyznívá velmi podobně. Postižení úrovně provincií pak dává možnost ještě bližší specifikace regionů a jejich charakteristik. Přehledně je vše znázorněno na obrázku 12.

Obrázek 12: Srovnání růstu ukazatele HDP na obyvatele mezi lety 1980 a 2003 a jeho stavu v roce 1980

Poznámka: Vymezení sektorů je orientační, jedná se o ukazatel HDP na obyvatele ve stálých cenách.
Zdroj: www.ine.es

Přestože se jedná o mírně pozměněné období, výsledky na úrovni autonomních společenstev si téměř odpovídají. Po rozdělení těchto, a tedy při hlubší analýze na úrovni NUTS 3, dochází v řadě případů k relativně velkému rozptýlení jednotlivých provincií téhož autonomního regionu. Jedná se především o Katalánsko, Baskicko a Aragonii. Ve všech případech je patrné odloučení regionu s dominantním střediskem od zbylých. V případě Katalánska jde o barcelonskou provincii s rozvinutými průmyslovými oblastmi údolí Llobregatu, oblasti Ripol – Vic a samotné metropolitní oblasti kolem Barcelony. Na území této provincie se soustředí 76 % populace Katalánska v 7 městech s populací nad 100 000, naproti tomu zbývající tři provincie, s výjimkou jejich hlavních měst, se vyznačují absencí větších středisek s dostatečným potenciálem pro rozvoj. Všechny tři se sice stále vyznačují i vysokým podílem HDP na obyvatele v národním kontextu, ovšem se zhoršující se tendencí. Provincie Barcelona se tak posouvá do nejvýznamnější kategorie centrálních oblastí, stejně jako nejrozvinutější baskický region Vizcaya s rozvinutou oblastí kolem Bilbaa, přestože Baskicko jako celek patří do kategorie slábnoucích industriálních regionů. Zatímco Aragonie je dle hodnocení na úrovni autonomních regionů (Rodríguez-Pose 1999) popsána jako středně rozvinutý dynamický region, na úrovni provincií sem lze zařadit pouze Zaragozu. Poměrně periferní a řídké zalidněné provincie Teruel a Huesca patří spíše mezi regiony upadající industriální, respektive středně rozvinuté. Zde hraje roli i makropolitní hledisko, neboť oba regiony svým obrazem odpovídají spíše charakteristice periferních oblastí, což ale nekoresponduje s ukazatelem HDP na obyvatele. Obdobným případem zmíněného rozptylu v podobě lepší pozice jádrových provincií vůči zbylým provinciím ve společenství je také, i když v menší míře, případ Valladolidu a Burgosu. Provincie v Andalusii, Galícii, Valencii či Kastílii La Mancha pak vykazují podobné charakteristiky a nedochází mezi nimi k větším rozdílům ve vývoji a nalézají se zpravidla v kategorii periferních regionů.

Jednotlivé sektory, vymezené orientačně na obrázku 12, jsou stručně popsány v následujících řádcích.

Mezi **centrální regiony a finanční centra** se v kontextu Španělska dají zařadit provincie dvou největších středisek země, Madridu a Barcelony, společně s baskickou Vizcayou, coby jedním z nejvýznamnějších center bankovníctví ve Španělsku. Tato

nejvyspělejší kategorie dle dlouhodobějšího vývoje a stavu HDP na obyvatele má tendenci divergovat vůči zbytku země, v důsledku vyšších hodnot ukazatele vzhledem k celostátnímu průměru.

Kategorie **slábnoucích industriálních regionů** se vyznačuje vysokou výchozí hodnotou HDP na obyvatele, ovšem podprůměrnou hodnotou vývoje vůči národnímu průměru. Patří sem tradiční průmyslové regiony severu Španělska jako Cantabria, Asturia či zbylé baskické a katalánské provincie.

Středně rozvinuté dynamické regiony se liší od předchozí kategorie rozdílným, dynamickým vývojem ukazatele, při přibližně stejných výchozích hodnotách. Provincie jako Valencia, Valladolid, Zaragoza, Burgos či Baleárské ostrovy se tedy vyznačují lepší adaptací na změny ve vývoji, diversifikovanější strukturou průmyslu s progresivnějšími odvětvími nebo v případě Baleárských ostrovů důrazem na služby spojené s cestovním ruchem.

Mezi dvěma posledně jmenovanými typy leží **středně pokročilé regiony s méně dynamickým vývojem**. Jedná se o provincie relativně nepostižené problémy spojených s restrukturalizací, ovšem na druhou stranu také nijak progresivními. Například provincie La Rioja, Navarra a Castellón s vysoce produktivním zemědělstvím.

Velká část provincií je v této analýze označena jako **periferní**, se společným znakem v podobě nízké výchozí hodnoty HDP na obyvatele a při hlubším pohledu nijak vysoké také konečné hodnoty. Žádný z regionů Andalusie, Extremadury, Galicie, Kastílie La Mancha, region Murcia či většina provincií z Kastílie a León nedosahuje v průběhu sledovaného období celostátního průměru. Menší rozdíly jsou zde patrné ve vývoji změny, a tak je možno tuto kategorii rozdělit ještě na **dynamické** a **méně dynamické**. Do první patří obě provincie Extremadury, většina provincií z Kastílie a León či Galicijská Orense. Spíš než o významný růst v podobě stíhání vyspělejších částí Španělska se však jedná o méně výrazný růst, navíc v důsledku velmi nízkých hodnot HDP na obyvatele v roce 1980. Pravý horní roh sektoru dynamických periferních regionů na obrázku 12, a tedy pozici provincie splňující kritérium konvergence ze souboru periferních oblastí, obsazuje pouze provincie Soria. Nutno dodat, že poněkud překvapivě. Zřejmě v důsledku velmi nízké hustoty zalidnění, koncentrací obyvatelstva

především do střediska regionu, a tedy malým významem venkovských oblastí. Zatímco očekávaný rozvoj autonomního regionu Kanárských ostrovů v důsledku orientace na oblast cestovního ruchu není z grafu patrný a obě jeho provincie se nacházejí přibližně v blízkosti celostátního průměru obou ukazatelů. Do druhé kategorie patří téměř celá Andalusie a Galicie, Murcia a části obou Kastílií. Jedná se o regiony, které se vyznačují nízkou jak výchozí, tak konečnou hodnotou HDP na obyvatele ve sledovaném období a potvrzují tak pozici nejméně rozvinutých oblastí Španělska, uvedenou již v předchozích hodnoceních. Tyto provincie pak, v kombinaci s těmi naopak nejrozvinutějšími, tvoří jednu z hlavních příčin nedostatečné konvergence mezi regiony v posledních letech (Rodríguez-Pose 1999).

5 Srovnání vedoucích regionů

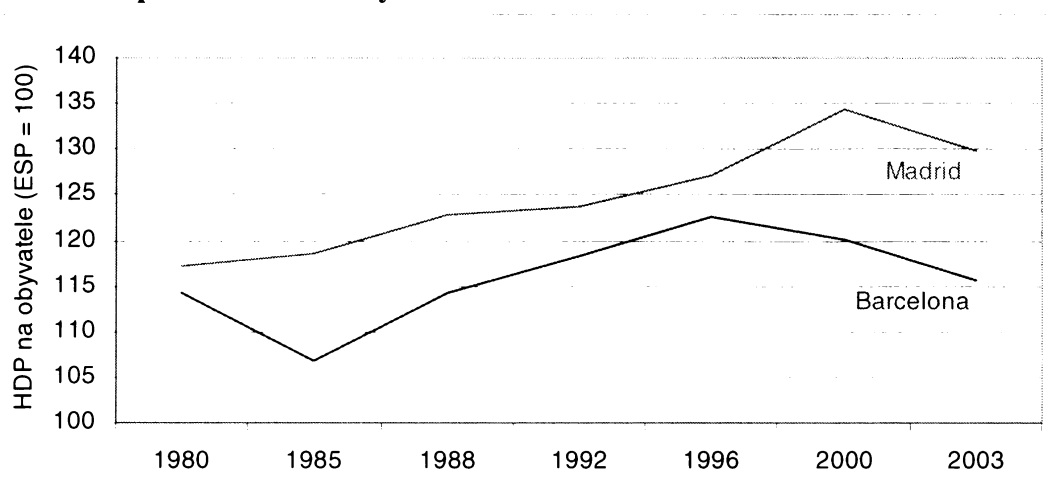
Předpokládaná velmi malá proměna vedoucích regionů uvedená v úvodu, je v analýze potvrzena. Podle všech ukazatelů hodnotících vyspělost regionů se na čele drží madridská a barcelonská provincie. Mezi přední regiony můžeme řadit také baskickou Vizcayú. Ostatní baskické i katalánské regiony v průběhu sledovaného období ztrácí své významné postavení vlivem nedostatečné adaptace na progresivnější formy hospodářství a nezachycení nových moderních tendencí. Všechny tři oblasti se vyznačují společnými rysy. Výbornou dopravní dostupností, přítomností velkého sídla a vysoce nadprůměrnou hustotou zalidnění, tedy koncentrací obyvatelstva, průmyslových aktivit i služeb.

Sídelní hierarchie Španělska je charakteristická velkým populačním odlišením dvou nejvyšších jednotek od zbylých částí. Tyto dva konkurující si póly znamenají nejrozvinutější oblasti země i na poli kultury, vzdělání či vědy a výzkumu.⁸ Srovnání jejich ekonomického vývoje posledních let je shrnuto v následujících řádcích. Podle předchozích hodnocení se dá vývoj ve španělském kontextu pro obě oblasti hodnotit jako velmi příznivý. Po ekonomické recesi 80. let a restrukturalizaci průmyslu dochází

⁸ Konkurence nejen ve smyslu ekonomického vývoje, ale i v souvislosti s odlišnou regionální identitou.

nejprve ke zhoršení situace. Došlo k velkému nárůstu nezaměstnanosti, jako ve všech ostatních částech Španělska a nízkému růstu HDP na obyvatele, což v případě Barcelony vedlo dokonce k poklesu tohoto ukazatele vzhledem k národnímu průměru. Následující období se odehrává ve znamení dlouhodobého růstu HDP na obyvatele nejen absolutně, ale i vzhledem k národnímu průměru (viz graf 5).

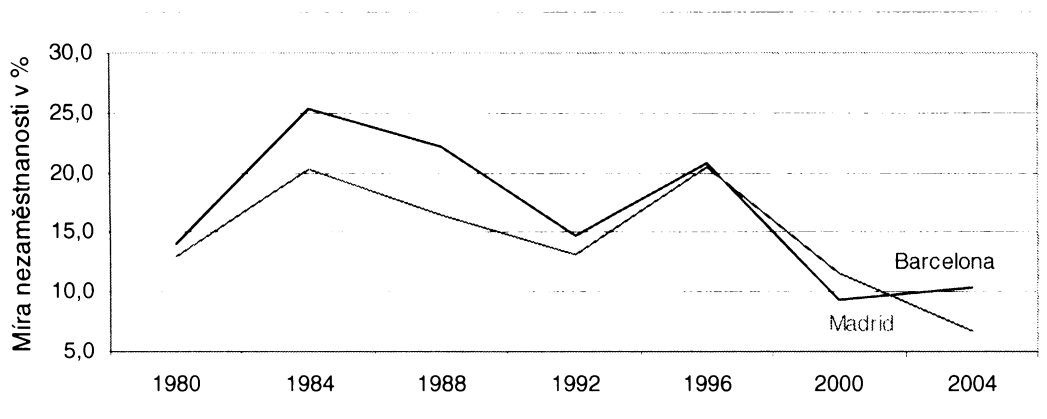
Graf 5: Vývoj HDP na obyvatele v provinciích Barcelona a Madrid vzhledem k národnímu průměru mezi lety 1980 až 2003

Zdroj: www.ine.es

Dle tohoto ukazatele pak dochází k poklesu u obou provincií i v posledních letech, v důsledku většího růstu ostatních částí Španělska. Například i Andalusie či Baskicka. Rozdíl působí jen pozdější dopad tohoto jevu v případě Madridu. V současnosti je tedy stav mezi oběma provinciemi větší než na počátku a také ve většině sledovaného období. Podobnou charakteristiku vývoje je možno zaznamenat také u ukazatele míry nezaměstnanosti (viz graf 6).

Graf 6: Vývoj míry nezaměstnanosti v provinciích Madrid a Barcelona mezi lety 1980 až 2004

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.ec.eu.int>

Větší rozdíl v tendenci vývoje je opět patrný až na konci období. Zatímco nezaměstnanost v Madridu se daří poměrně dobře snižovat, v Barceloně dochází k nárůstu míry nezaměstnanosti. V devadesátých letech bylo Katalánsko velkoryse podporováno vládou při rozvoji průmyslových zón a prosazovaly se politiky zaměřené na přilákání zahraničních investic do země. V Katalánsku se usídlil zahraniční kapitál, životní úroveň této autonomie se zvýšila a Barcelona dosahovala lepších výsledků a stávala se atraktivnější než samotné hlavní město Madrid. Nyní je ale tendence opačná. Barcelona ztrácí postupně svou ekonomickou moc i své vedoucí postavení (Šlahárová 2005). K rozdílnému vývoji mezi oběma hlavními oblastmi Španělska tedy dochází především v poslední době. Děje se tak i v důsledku odlišné skladby průmyslu. Madrid disponuje například novými telekomunikačními i informačními technologiemi. Ke stagnaci HDP Katalánska přispívá především orientace ekonomiky na vývoz, kdy v době exportní krize dochází k přesunu zahraničních investic do levnějších regionů. Madrid věnuje větší pozornost vytváření obchodních a vědecko-výzkumných parků, podpoře veřejných i soukromých univerzit a dalších jednotek, jež jedna k druhé vytvářejí silné linie prosperity. Jednou z priorit Katalánců je proto vytvořit podmínky pro vybudování technologických center a podpořit odvětví jako jsou např. logistika či biotechnologie (Šlahárová 2005). Jak již bylo uvedeno ve 2. kapitole, schválení nového katalánského statutu, a tedy větší nezávislosti na centrální vládě, bylo provedeno také z ekonomických důvodů.

6 Závěr

Rychlost a relativně hladký⁹ průběh změny ze zaostalé Frankovy diktatury ve vyspělého člena EU je tématem, vzbuzující zájem odborné veřejnosti a trochu i vzorem přeměny pro Českou republiku, i když v nesrovnatelně jiných podmínkách. Průběh transformace je podle Chalupy (1997) zcela ojedinělý, lišící se od ostatních procesů přechodu k demokracii. Nedochozí ke zhroucení starého systému, k revoluci, k vojenskému puči, či porážce ve válce, ale k samotné autoreformě frankistického systému. Co se týče obecného pohledu na vývoj rozdílů mezi regiony, samotná transformace není podle provedené analýzy zdrojem velkých přeměn, či změny směru vývoje. Také změny v územní koncentraci obyvatelstva, k jejíž hlavní realizaci došlo podle Hampla (2005) v době zhruba od 1. světové války do 70. let minulého století, nejsou během období transformace nijak výrazné. Stejně jako změny územní diference ukazatelů míry nezaměstnanosti a HDP na obyvatele, na rozdíl od případu České republiky, která byla v tomto smyslu postižena totalitním obdobím daleko více. Důvod spočívá v překvapivě citlivém přístupu k ekonomickým otázkám a zachycení moderních tendencí (příliv zahraničních investic) během Frankovy diktatury (Chalupa 1997). Dnes nejvyspělejší regiony, popsané v 5. kapitole, byly mezi nejrozvinutějšími již v dobách totalitního období. Tehdy centralisticky podporovaný Madrid konkuroval přirozeně rozvinutým průmyslovým regionům Baskicka a Katalánska.

Španělsko je kromě vývoje specifické také svými poměrně velkými rozdíly mezi jednotlivými regiony. A to nejen z hlediska ekonomické vyspělosti, jak je patrné z pokusů o srovnání v předchozích částech. Velké kulturní a místy i národní a jazykové odlišnosti vedou k silné regionální identitě a různě silnému odporu k centrální vládě. Staletí odlišných etap osídlení různých částí území v kombinaci s přírodními podmínkami vedly k vytvoření jádrových oblastí na jedné a hlavně rozsáhlých periferních, velmi řídké zalidněných oblastí na druhé straně. Mezi znaky Frankovy diktatury patřily vylidněné oblasti bez pracovních příležitostí a obecně velké regionální disproporce industrializace, tedy projevy zcela opačné vzhledem k totalitnímu období u

⁹ Především ve srovnání s předchozími dějinami občanské války a po následné Frankově diktatuře - viz 4. kapitola, nebo také Chalupa, J.: *Jak umírá diktatura*. (1997).

nás. Jednotlivé provincie dosahují velkých rozdílů již v samotné charakteristice vlastní velikosti či počtu obyvatel. Tento pohled dokumentuje obtížnost srovnání takových odlišných jednotek na tak heterogenním území.

Cílem práce bylo zjistit tendenci vývoje rozdílů mezi regiony dle základních ekonomických ukazatelů. Obecně se dá říct, že se v průběhu sledovaného období zhruba posledního čtvrt století nejedná o jednoznačnou konvergenci ani divergenci. Při pohledu na závěry zkoumání dvou krajních časových období je možné hovořit o mírné konvergenci, ve smyslu menší variability mezi regiony. Vzhledem ke změnám během celého období, jakými jsou například vstup do EU a možnost čerpání finančních prostředků z jejích fondů či restrukturalizace průmyslu, se v průběhu času obě tendence střídají. První hypotézu, tedy zvětšování rozdílů mezi provinciemi během sledovaného období, je tak možno podle analýzy vyvrátit. Nicméně současný vývoj se pak s přihlédnutím ke stále většímu rozvoji nejvyspělejších částí a naopak neschopnosti podpory některých periferních oblastí, v důsledku nedostatečného lidského potenciálu, jeví spíše jako divergentní. Jinými slovy se jedná o stále větší polarizaci. Ovšem spíše než mezi stále ještě zemědělskými a venkovskými oblastmi jihu a jihovýchodu a průmyslovými oblastmi severu jako tomu bylo dříve, je možno zvyšování nerovností sledovat mezi průmyslově progresivně orientovanými regiony a těmi zbylými. Jak zemědělskými, tak především strukturálně postiženými oblastmi. Při tomto pohledu je možno hypotézu přijmout. Otázkou tedy zůstává budoucí vývoj a míra úspěšnosti regionální politiky v souvislosti s členstvím v Evropské unii. Zjištěný vývoj je tedy v souladu s tvrzením Blažka a Uhlíře (2002), podle nichž neexistuje jednoznačný trend ke konvergenci ani k divergenci, ale v různých obdobích dochází k odlišnému vývoji.

Dalším sledovaným cílem práce byla proměna vůdčích regionů během období demokratizace, částečně již popsána a vysvětlena v předchozí kapitole. Nejen mezi vůdčími regiony, ale obecně mezi všemi regiony nedošlo podle hodnocených ukazatelů k větší proměně. Snad jen k menší změně v případě hodnocení míry nezaměstnanosti, v podobě výměny galicijských provincií za regiony severozápadní části země. Jednoznačně v důsledku rozdílného stavu a adaptace na změny v průmyslu. Zatímco Galicie se vyznačuje vysokým podílem zaměstnaných v tradičních odvětvích průmyslu (kovovýroba, textilní, dřevozpracující, keramiky a porcelánu, apod.), regiony jako

Katalánsko či Navarra jsou průmyslově orientované na více progresivní a technologicky náročnější odvětví. V případě hodnocení dle ukazatele HDP na obyvatele je změna vúdčích jednotek dobře patrná z obrázku 12. Z původně nejvyspělejších regionů Baskicka a Katalánska se, co se týče vývoje, odpoutaly jejich jádrové oblasti, zatímco zbylé části zaznamenaly daleko menší růst. Co se týče stavu, jsou ovšem mezi nejlépe hodnocenými stále i tyto zbylé části. Mezi ně pak dlouhodobě patří ještě Madrid, La Rioja, Navarra či Baleárské ostrovy. Druhou hypotézu o malé změně v postavení jednotlivých provincií v průběhu sledovaného období tedy lze potvrdit.

Seznam literatury

1) Knižní publikace

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje. Karolinum, Praha, 211 s.

CLOSA, C., HEYWOOD, P. M. (2004): Spain and the European Union. Palgrave MacMillan, New York, 229 s.

ELLWOOD, S. (1999): Franco: Člověk, voják, diktátor. Books, Brno, 264 s.

EUROSTAT (1993) Portrait of the regions Volume 3: Spain, Italy, Portugal, Greece. Eurostat, Luxembourg.

FIALA, P., PITROVÁ M. (2002): Rozšiřování ES/EU. Masarykova univerzita, Brno, 193 s.

GILLESPIE, R., YOUNGS, R. (2001): Spain: The European and International Challenges. Frank Cass, Londýn, 229 s.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Univerzita Karlova, Praha, 147 s.

CHALUPA, J. (1997): Jak umírá diktatura. Votobia, Praha, 220 s.

KOCIÁNOVÁ, H. (1991): Španělská ekonomika v 80. letech. Ekonomický ústav ČSAV, Praha, 49 s.

KUNSKÁ, Z. (2005): Španielsko – od frankistickej tradície k európskej modernite. Univerzita Karlova, Praha, 32 s.

MAXWELL, K. (1994): *The New Spain: From Isolation to Influence*. Council on Foreign Relations, New York, 126 s.

NAYLON, J. (1987): *Iberia*. In: Clout, H.D.: *Regional Development in Western Europe*. David Fulton Publishers, London, s. 383-418.

VLČEK, J. (1992): *Výkladový lexikon pojmů tržní ekonomiky*. Victoria, Praha, 215 s.

ZVÁRA, K. (1998): *Biostatistika*. Karolinum, Praha, 210 s.

ZVÁROVÁ, J. (1998): *Základy statistiky pro biomedicínské obory*. Karolinum, Praha, 218 s.

2) Články

DONADA, J.T. (2000): *Political boundaries and the development of marginal areas: The border between Catalonia and Aragón (Spain)*. *Environment and Marginality in Geographical Space*, s. 169-177.

HAMILTON, F.E.I., RODRÍGUEZ-POSE, A. (2001): *European integration and local capacities for manufacturing adjustment and change: the case of Spain*. *Urban Studies*, 38, č. 7, s. 1103-1120.

LUCAS, R.E. Jr. (1988): *On the Mechanics of Economic Development*. *Journal of Monetary Economics*, 22, s. 3-42.

RODRÍGUEZ-POSE, A. (1999): *Convergence or divergence? Types of regional responses to socio-economic change in Western Europe*. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 90, č. 4, s. 367-378.

RODRÍGUEZ-POSE, A. (2000): Economic convergence and regional development strategies in Spain: the case of Galicia and Navarre. *European Investment Bank Papers*, 5, č. 1, s. 89-115.

ROMER, P. M. (1986): Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 94, s. 1002-1037.

ROMER, P. M. (1990): Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98, s. 71-102.

SUÁREZ-VILLA, L., CUADRADO-ROURA, J.R. (1993): Thirty years of Spanish regional change: inter-regional dynamics and sectoral transformation. *International Regional Science Review*, 15, s. 121-156.

VILLAVARDE CASTRO, J. (1996): Interprovinciál inequalities in Spain 1955-1991. *European Urban and Regional Studies* 1996, č. 3, s. 339-369.

3) Internetové zdroje

BAKULE, M. (2001): Dlouhá cesta Španělska do Evropy. Přehled španělsko-evropských vztahů. [<http://www.integrace.cz>]

Euroskop.cz (2005): Španělská ekonomika dorostla pro klub G8. [www.euroskop.cz]

FORBELSKÝ, J. (2001): Španělsko navracené do Evropy. [<http://www.integrace.cz>]

KUČEROVÁ, I. (2002): Španělská cesta do Evropy. [<http://www.integrace.cz>]

MONGE, G. (2001): Španělsko a jeho integrace do Evropské unie. [<http://www.integrace.cz>]

Oficiální stránky EU [<http://europa.eu.int>]

ŠLAHÁROVÁ, I. (2005): Madrid versus Katalánsko. [www.businessinfo.cz]

Španělský statistický úřad [<http://www.ine.es>]

The Economist (2004): A survey of Spain: The Second Transition.
[www.economist.com]

Seznam příloh

Příloha 1: Územní dělení Španělska

Příloha 2: Základní charakteristiky územních jednotek k roku 2005

Příloha 3: Míra nezaměstnanosti do úrovně provincií za období 1980 – 2004

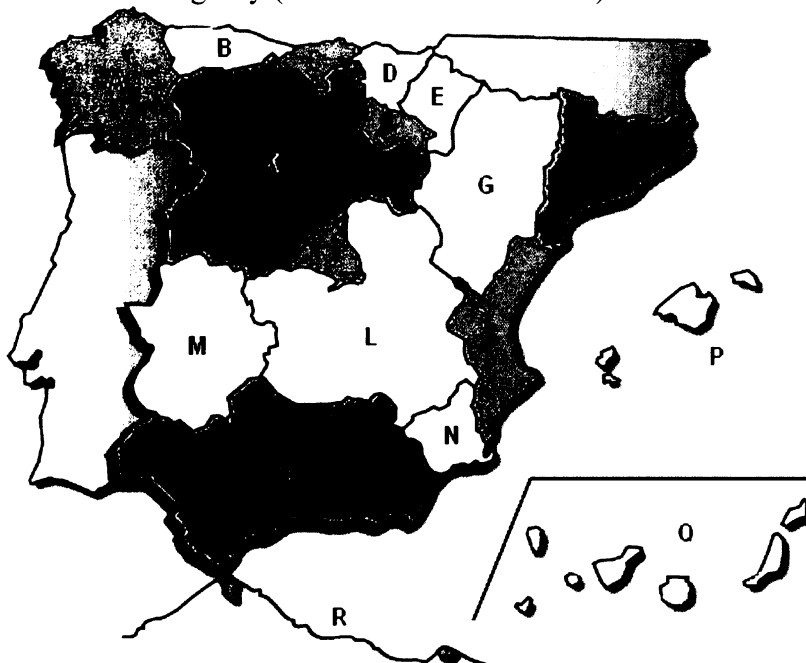
Příloha 4: Struktura zaměstnanosti podle sektorů do úrovně provincií, 1995 a 2003

Příloha 5: Hrubý domácí produkt do úrovně provincií za období 1980 – 2003

Příloha 6: Hrubý domácí produkt na obyvatele vztažený k národnímu průměru

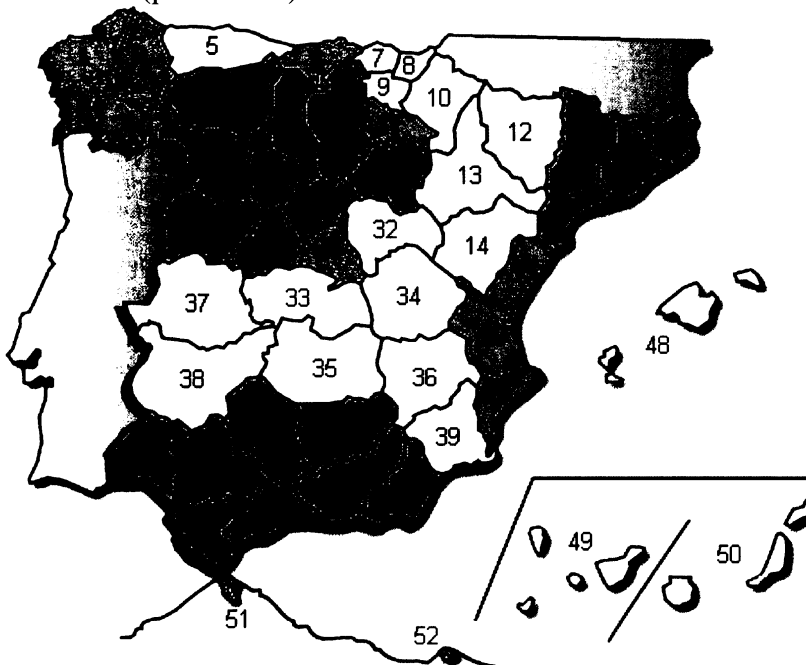
Příloha 1: Územní dělení Španělska

Autonomní regiony (comunidades autónoma)

Poznámky: A - Galicia, B - Asturias, C - Cantabria, D - País Vasco, E - Navarra, F - La Rioja, G - Aragón, H - Cataluña, I - Comunidad Valenciana, J - Madrid, K - Castilla y León, L - Castilla La Mancha, M - Extremadura, N - Murcia, O - Andalucía, P - Baleares, Q - Canarias, R - Ceuta y Melilla

Provincie (provincias)

Poznámky: 1 - La Coruña, 2 - Pontevedra, 3 - Lugo, 4 - Orense, 5 - Asturias, 6 - Cantabria, 7 - Vizcaya, 8 - Guipúzcoa, 9 - Álava, 10 - Navarra, 11 - La Rioja, 12 - Huesca, 13 - Zaragoza, 14 - Teruel, 15 - Lérida, 16 - Gerona, 17 - Barcelona, 18 - Tarragona, 19 - Castellón de la Plana, 20 - Valencia, 21 - Alicante, 22 - Madrid, 23 - León, 24 - Palencia, 25 - Burgos, 26 - Zamora, 27 - Valladolid, 28 - Soria, 29 - Segovia, 30 - Salamanca, 31 - Ávila, 32 - Guadalajara, 33 - Toledo, 34 - Cuenca, 35 - Ciudad Real, 36 - Albacete, 37 - Cáceres, 38 - Badajoz, 39 - Murcia, 40 - Huelva, 41 - Sevilla, 42 - Córdoba, 43 - Jaén, 44 - Cádiz, 45 - Granada, 46 - Málaga, 47 - Almería, 48 - Baleares, 49 - Santa Cruz de Tenerife, 50 - Las Palmas, 51 - Ceuta, 52 - Melilla

Příloha 2: Základní charakteristiky územních jednotek k roku 2005

území	rozloha (km ²)	počet obyvatel	obyv/km ²
Andalucia	87 599	7 849 799	89,6
Almería	8 775	612 315	69,8
Cádiz	7 440	1 180 817	158,7
Córdoba	13 771	784 376	57,0
Granada	12 647	860 898	68,1
Huelva	10 128	483 792	47,8
Jaén	13 496	660 284	48,9
Málaga	7 306	1 453 409	198,9
Sevilla	14 036	1 813 908	129,2
Aragón	47 721	1 269 027	26,6
Huesca	15 637	215 864	13,8
Teruel	14 810	141 091	9,5
Zaragoza	17 274	912 072	52,8
Asturias (Principado de)	10 604	1 076 635	101,5
Baleares	4 992	983 131	196,9
Canarias	7 447	1 968 280	264,3
Las Palmas	4 066	1 011 928	248,9
Santa Cruz de Tenerife	3 381	956 352	282,9
Cantabria	5 321	562 309	105,7
Castilla y León	94 225	2 510 849	26,6
Ávila	8 050	167 032	20,7
Burgos	14 292	361 021	25,3
León	15 581	495 902	31,8
Palencia	8 052	173 471	21,5
Salamanca	12 350	352 414	28,5
Segovia	6 921	155 517	22,5
Soria	10 307	92 773	9,0
Valladolid	8 111	514 674	63,5
Zamora	10 561	198 045	18,8
Castilla-La Mancha	79 461	1 894 667	23,8
Albacete	14 924	384 640	25,8
Ciudad Real	19 813	500 060	25,2
Cuenca	17 140	207 974	12,1
Guadalajara	12 214	203 737	16,7
Toledo	15 370	598 256	38,9
Cataluna	32 114	6 995 206	217,8
Barcelona	7 729	5 226 354	676,2
Gerona	5 910	664 506	112,4
Lérida	12 172	399 439	32,8
Tarragona	6 303	704 907	111,8
Comunidad Valenciana	23 260	4 692 449	201,7
Alicante	5 817	1 732 389	297,8
Castellón	6 636	543 432	81,9
Valencia	10 807	2 416 628	223,6
Extremadura	41 634	1 083 879	26,0
Badajoz	21 766	671 299	30,8
Cáceres	19 868	412 890	20,8
Galicie	29 574	2 762 198	93,4
La Coruña	7 950	1 126 707	141,7
Lugo	9 856	357 625	36,3
Orense	7 273	339 555	46,7
Pontevedra	4 495	938 311	208,7
Madrid (Comunidad de)	8 028	5 964 143	742,9
Murcia (Región de)	11 314	1 335 792	118,1
Navarra (Com. Foral de)	10 391	593 472	57,1
País Vasco	7 235	2 124 846	293,7
Alava	3 037	299 957	98,8
Guipúzcoa	1 981	688 708	347,7
Vizcaya	2 217	1 136 181	512,5
Rioja (La)	5 045	301 084	59,7
Ceuta	19	75 276	3961,9
Melilla	13	65 488	5037,5

Poznámky: Autonomní regiony (NUTS 2) jsou zvýrazněny tučně. Regiony Asturie, Baleárské ostrovy, Kantábrie, Madrid, Murcia, Navarra a La Rioja jsou zároveň provincie (NUTS 3)

Zdroj: <http://cpp.eurostat.cec.eu.int>

Príloha 3: Míra nezaměstnanosti do úrovně provincií za období 1980 - 2004

území	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004
Andalucía	17,7	29,7	28,9	28,1	32,4	24,1	17,1
Almería	10,0	17,0	16,8	19,2	21,6	17,1	10,1
Cádiz	24,5	35,2	30,0	33,1	39,0	29,6	22,7
Córdoba	14,2	26,1	29,9	28,3	33,4	25,5	20,7
Granada	17,6	28,7	27,3	25,9	32,0	22,6	13,4
Huelva	14,2	30,2	32,6	31,7	30,4	25,4	16,0
Jaén	16,2	30,7	22,2	26,2	34,5	23,3	18,2
Málaga	18,3	27,5	30,3	31,2	31,5	18,6	15,1
Sevilla	18,4	32,6	32,6	25,9	31,5	26,8	17,4
Aragón	8,8	15,5	13,9	12,1	15,1	7,3	5,6
Huesca	7,0	9,8	10,5	8,9	11,2	6,4	5,1
Teruel	4,8	8,6	10,2	8,0	15,1	6,6	4,5
Zaragoza	9,9	18,2	15,4	13,4	16,4	7,6	5,9
Asturias (Principado de)	8,6	15,7	19,5	17,2	20,9	17,0	10,4
Baleares	7,7	14,2	11,1	11,3	13,4	6,8	9,1
Canarias	12,6	23,9	22,4	24,8	22,0	13,5	12,0
Las Palmas	13,5	26,0	23,3	25,7	22,3	12,6	11,1
Santa Cruz de Tenerife	11,6	21,8	21,3	24,0	21,8	14,4	12,8
Cantabria	7,3	16,0	20,8	16,5	23,7	13,4	10,5
Castilla y León	8,6	16,1	17,6	17,4	19,9	13,8	10,7
Ávila	3,7	14,9	14,3	14,2	19,1	11,6	9,6
Burgos	10,2	16,3	16,6	13,6	16,4	10,1	8,3
León	7,0	11,7	16,1	17,2	19,5	14,4	8,4
Palencia	7,4	16,4	17,9	13,4	21,7	14,0	7,5
Salamanca	9,9	17,0	21,1	22,6	24,2	18,1	15,7
Segovia	7,9	13,4	11,9	11,9	13,0	9,6	8,3
Soria	5,0	10,2	9,1	9,0	9,1	6,9	4,3
Valladolid	11,6	23,6	21,8	22,0	22,6	15,7	13,4
Zamora	8,2	15,1	18,4	18,6	20,9	14,7	11,8
Castilla-La Mancha	10,8	16,6	15,3	15,6	19,5	12,6	9,5
Albacete	11,1	20,3	19,4	22,7	24,9	13,1	9,3
Ciudad Real	15,0	21,3	16,3	14,1	19,5	13,3	9,8
Cuenca	6,7	9,7	14,5	13,5	16,7	11,2	8,5
Guadalajara	12,4	18,8	15,0	13,7	14,1	10,8	7,9
Toledo	7,5	11,6	11,7	12,5	18,3	12,6	10,4
Cataluña	12,1	22,2	19,1	13,6	18,9	8,9	9,7
Barcelona	14,0	25,4	22,2	14,7	20,8	9,4	10,4
Gerona	4,1	10,9	6,6	9,4	12,8	7,7	8,5
Lérida	3,4	4,4	5,1	5,9	8,8	5,2	4,7
Tarragona	8,9	16,7	11,6	13,4	15,2	8,4	8,6
Comunidad Valenciana	9,8	20,2	17,2	19,2	21,8	11,6	10,4
Alicante	11,6	20,6	19,4	22,0	21,5	13,5	10,6
Castellón	5,1	12,2	10,9	13,6	12,4	6,4	8,4
Valencia	9,8	21,7	17,2	18,6	23,8	11,5	10,7
Extremadura	15,2	27,3	26,4	25,9	30,1	23,6	17,2
Badajoz	18,1	32,8	29,9	29,6	32,1	24,7	18,1
Cáceres	10,7	19,3	21,4	19,6	26,9	21,9	15,6
Galicia	4,8	11,6	12,3	16,0	18,6	14,9	13,6
La Coruña	3,5	13,0	11,6	16,7	18,6	14,7	14,7
Lugo	3,5	6,9	7,3	10,2	14,3	11,8	8,6
Orense	5,2	7,3	9,9	14,4	16,0	16,2	13,3
Pontevedra	6,5	14,6	16,5	18,6	21,6	15,9	14,1
Madrid (Comunidad de)	13,0	20,3	16,5	13,2	20,5	11,6	6,7
Murcia (Región de)	10,0	17,0	17,3	21,0	23,9	12,7	10,7
Navarra (Com. Foral de)	11,7	16,1	14,6	11,1	11,3	5,6	5,5
País Vasco	12,9	22,5	21,8	19,8	21,0	12,1	9,7
Alava	7,6	17,0	18,1	18,3	16,8	10,2	9,3
Guipúzcoa	12,4	21,5	22,9	18,7	19,2	9,7	6,8
Vizcaya	14,3	24,2	22,1	20,9	23,3	14,1	11,7
Rioja (La)	5,2	13,7	13,5	13,5	14,1	8,1	5,6
Ceuta y Melilla			34,9	26,2	28,9		
Ceuta			34,5	19,8	29,6	24,7	10,7
Melilla			35,2	33,5	28,2	21,4	17,0

Zdroj: www.ine.es, <http://epp.eurostat.ecc.eu.int>

Příloha 4: Struktura zaměstnanosti podle sektorů do úrovně provincií, 1995 a 2003

území	1995			2003		
	primér	sekundér	terciér	primér	sekundér	terciér
Andalucía	8,52	23,72	67,76	8,08	25,92	66,00
Almería	10,49	19,29	70,22	9,19	21,58	69,24
Cádiz	7,38	24,51	68,11	5,85	27,22	66,93
Córdoba	15,63	25,30	59,07	12,20	28,53	59,28
Granada	6,44	22,01	71,55	9,04	22,66	68,29
Huelva	13,33	26,95	59,72	13,25	28,17	58,58
Jaén	13,33	29,62	57,05	15,59	29,15	55,25
Málaga	5,84	22,33	71,83	4,04	27,49	68,47
Sevilla	5,57	22,76	71,67	6,37	23,98	69,65
Aragón	2,82	33,21	63,97	1,93	34,93	63,14
Huesca	6,02	29,43	64,55	4,18	31,60	64,21
Teruel	4,61	36,60	58,79	1,76	36,27	61,96
Zaragoza	1,83	33,63	64,53	1,46	35,50	63,05
Asturias (Principado de)	1,32	36,45	62,23	0,82	33,86	65,33
Baleares	1,07	20,09	78,84	0,87	22,19	76,94
Canarias	5,08	18,32	76,60	3,86	21,93	74,21
Las Palmas	4,76	17,60	77,64	3,71	20,07	76,22
Santa Cruz de Tenerife	5,41	19,08	75,51	4,02	23,91	72,06
Cantabria	2,30	34,48	63,22	1,68	34,30	64,03
Castilla y León	2,07	32,19	65,74	2,24	31,97	65,79
Ávila	5,84	26,40	67,77	4,86	27,31	67,82
Burgos	1,29	39,98	58,73	1,40	38,15	60,45
León	1,22	33,09	65,69	1,18	29,23	69,59
Palencia	2,59	35,14	62,26	2,08	39,81	58,11
Salamanca	1,49	24,72	73,79	2,56	27,61	69,82
Segovia	4,06	29,12	66,83	7,07	26,33	66,60
Soria	6,54	30,38	63,08	4,46	32,48	63,06
Valladolid	1,23	32,53	66,23	1,02	33,26	65,72
Zamora	1,70	30,31	67,99	2,36	29,48	68,16
Castilla-La Mancha	5,43	35,49	59,09	4,59	34,40	61,01
Albacete	6,48	34,38	59,14	4,66	29,81	65,53
Ciudad Real	4,59	34,89	60,51	5,07	31,01	63,92
Cuenca	9,16	30,12	60,72	10,41	26,94	62,65
Guadalajara	3,21	36,05	60,74	1,92	33,78	64,30
Toledo	4,98	38,14	56,88	3,35	41,90	54,75
Cataluña	1,17	38,17	60,66	0,92	37,32	61,76
Barcelona	0,42	38,16	61,42	0,49	37,32	62,19
Gerona	1,56	39,04	59,40	1,79	38,73	59,48
Lérida	3,17	35,48	61,34	2,44	35,19	62,37
Tarragona	6,33	39,04	54,64	2,60	37,07	60,32
Comunidad Valenciana	4,16	37,25	58,60	2,46	37,82	59,73
Alicante	3,48	36,72	59,81	2,74	38,11	59,15
Castellón	4,63	43,64	51,74	2,85	43,71	53,44
Valencia	4,41	36,13	59,46	2,21	36,34	61,45
Extremadura	10,17	25,01	64,82	8,70	23,48	67,83
Badajoz	11,09	23,09	65,82	10,51	20,86	68,62
Cáceres	8,83	27,83	63,34	5,70	27,78	66,51
Galicia	4,10	33,90	62,00	3,92	33,09	62,99
La Coruña	2,63	34,43	62,94	2,66	33,45	63,88
Lugo	6,50	27,57	65,93	5,37	25,92	68,70
Orense	1,94	35,88	62,18	4,47	30,03	65,50
Pontevedra	5,83	34,87	59,29	4,75	36,12	59,14
Madrid (Comunidad de)	0,59	25,14	74,27	0,44	23,87	75,69
Murcia (Región de)	8,06	28,97	62,97	9,57	31,36	59,07
Navarra (Com. Foral de)	1,56	43,06	55,38	0,93	43,05	56,02
País Vasco	0,96	39,96	59,08	0,79	39,58	59,63
Alava	0,22	44,34	55,45	0,31	42,51	57,18
Guipúzcoa	1,10	43,51	55,39	1,15	42,79	56,06
Vizcaya	1,09	36,49	62,42	0,70	36,56	62,73
Rioja (La)	2,94	41,74	55,32	2,63	43,73	53,64
Ceuta				0,44	9,61	89,96
Melilla				0,47	12,74	86,79

 Zdroj: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Příloha 5: Hrubý domácí produkt do úrovně provincií za období 1980 - 2003

HDP ve stálých cenách	(Million Peset)					(Euro)	
	území	1980	1985	1988	1992	1996	2000
Andalucía	1 939 667	3 765 591	5 395 449	7 992 682	9 811 602	82 067 879	101 987 848
Almería	124 812	254 658	377 504	595 895	763 438	6 695 082	8 275 193
Cádiz	329 176	613 046	886 798	1 218 420	1 484 044	12 251 373	15 138 838
Córdoba	199 315	381 586	523 025	807 072	994 976	7 967 650	9 611 038
Granada	201 601	372 101	557 361	827 882	1 065 287	8 571 012	10 663 577
Huelva	155 674	291 850	402 545	542 130	674 865	5 643 694	6 912 698
Jaén	181 179	354 350	491 721	699 426	878 491	6 456 902	8 048 124
Málaga	310 897	644 474	928 516	1 325 962	1 625 737	14 567 299	18 564 335
Sevilla	437 013	853 526	1 227 979	1 975 895	2 324 764	19 914 867	24 774 045
Aragón	518 453	976 063	1 410 685	2 019 941	2 468 031	18 951 430	22 946 671
Huesca	100 307	191 537	250 458	342 551	437 672	3 189 155	3 971 034
Teruel	70 389	116 753	162 746	235 981	273 653	2 107 459	2 475 237
Zaragoza	347 757	667 773	997 481	1 441 409	1 756 706	13 654 816	16 500 400
Asturias (Principado de)	423 018	800 101	1 070 316	1 511 696	1 841 847	13 751 247	16 205 553
Baleares	298 980	674 956	951 117	1 438 889	1 823 913	15 239 185	18 740 588
Canarias	546 481	975 369	1 470 702	2 106 748	2 723 911	24 518 129	31 035 307
Las Palmas	279 067	492 080	731 729	1 002 786	1 299 951	13 196 355	16 532 002
Santa Cruz de Tenerife	267 414	483 289	738 973	1 103 962	1 423 960	11 321 774	14 503 305
Cantabria	222 626	392 722	542 468	780 495	952 617	7 718 840	9 448 911
Castilla y León	942 224	1 826 558	2 499 302	3 480 925	4 455 686	34 725 080	41 629 408
Ávila	61 332	103 163	147 468	214 174	272 744	2 065 658	2 313 769
Burgos	155 892	306 850	418 080	557 392	722 563	5 757 930	6 624 502
León	176 271	364 649	451 038	638 332	813 905	6 591 769	8 002 431
Palencia	81 012	134 786	192 969	256 520	320 091	2 462 919	2 965 095
Salamanca	112 066	229 897	318 229	452 015	614 347	4 225 749	5 275 526
Segovia	54 573	109 341	150 923	214 625	273 268	2 337 265	2 693 792
Soria	37 200	75 098	106 209	140 857	177 640	1 376 601	1 737 282
Valladolid	195 004	363 865	531 622	754 563	943 657	7 662 261	9 487 466
Zamora	68 874	138 909	182 764	252 447	317 471	2 244 928	2 529 545
Castilla-La Mancha	547 121	1 039 421	1 469 521	2 171 784	2 644 111	21 082 714	25 259 333
Albacete	103 307	196 429	253 949	385 946	487 738	3 959 258	4 690 203
Ciudad Real	154 542	292 059	423 863	597 125	724 868	6 198 039	7 194 178
Cuenca	68 431	121 251	160 401	243 899	300 817	2 214 745	2 663 689
Guadalajara	61 590	121 844	186 875	280 845	345 932	2 337 392	3 031 367
Toledo	159 251	307 838	444 433	663 969	784 756	6 373 280	7 679 896
Cataluña	2 896 014	5 013 937	7 503 347	11 295 571	14 254 164	113 240 908	136 481 921
Barcelona	2 166 743	3 608 393	5 476 295	8 328 472	10 530 630	85 743 244	101 836 343
Gerona	244 548	459 486	682 381	1 011 399	1 311 458	9 900 278	12 736 529
Lérida	182 615	327 235	463 318	679 827	838 385	6 102 611	7 499 066
Tarragona	302 108	618 823	881 353	1 275 873	1 573 691	11 494 775	14 409 983
Comunidad Valenciana	1 511 490	2 866 719	3 941 634	5 817 865	7 038 838	59 078 665	72 319 484
Alicante	481 800	888 671	1 196 842	1 775 631	2 166 264	18 090 482	22 780 982
Castellón	203 319	371 787	525 128	778 501	948 262	8 170 792	9 841 592
Valencia	826 371	1 606 261	2 219 664	3 263 733	3 924 312	32 817 391	39 696 910
Extremadura	250 971	549 567	780 910	1 138 202	1 373 807	10 599 854	13 011 191
Badajoz	146 396	281 091	395 942	609 291	724 590	6 170 164	7 843 297
Cáceres	104 575	268 476	384 968	528 911	649 217	4 429 690	5 167 894
Galicia	909 405	1 684 260	2 276 894	3 252 280	4 070 102	32 899 409	39 683 156
La Coruña	382 265	695 095	935 268	1 366 127	1 719 711	14 125 198	17 136 966
Lugo	129 922	239 162	323 206	422 232	521 102	4 078 626	4 692 378
Orense	109 225	216 425	293 250	403 325	510 389	3 873 822	4 697 794
Pontevedra	287 993	533 578	725 170	1 060 596	1 318 900	10 821 763	13 156 018
Madrid (Comunidad de)	2 239 051	4 155 707	6 172 083	9 320 097	11 835 070	105 416 019	129 554 365
Murcia (Región de)	363 637	673 522	967 026	1 447 517	1 755 241	14 641 493	18 335 564
Navarra (Com. Foral de)	262 984	463 294	664 912	972 028	1 200 379	10 345 409	12 555 323
País Vasco	1 125 490	1 978 281	2 591 229	3 692 301	4 485 864	39 173 113	46 927 121
Álava	166 104	292 167	387 620	524 188	645 267	5 817 014	7 212 871
Guipúzcoa	370 703	641 693	872 665	1 218 405	1 514 027	12 786 126	15 024 723
Vizcaya	588 683	1 044 421	1 330 944	1 949 708	2 326 570	20 569 973	24 689 527
Rioja (La)	118 337	252 588	303 917	447 386	549 008	4 648 351	5 596 843
Ceuta y Melilla	39 357	78 910	108 704	160 191	214 317	1 822 571	2 239 859

Zdroj: www.ine.es

Príloha 6: Hrubý domácí produkt na obyvatele vztažený k národnímu průměru
(do úrovně provincií za období 1980-2003)

HDP/obyv/ESP	1980	1985	1988	1992	1996	2000	2003
Andalucia	76,059	75,662	75,853	75,597	73,123	74,167	76,901
Almeria	76,971	78,544	81,150	85,714	82,039	85,698	83,961
Cádiz	82,928	80,073	80,866	74,245	72,365	72,232	75,132
Córdoba	69,359	69,643	67,127	70,280	70,460	68,708	71,044
Granada	66,767	64,811	68,088	68,522	71,084	70,278	73,859
Huelva	94,145	91,743	88,789	80,565	80,021	81,563	83,924
Jaén	70,613	74,736	72,935	71,956	73,036	66,332	70,848
Málaga	77,989	76,426	76,570	75,039	70,167	75,561	77,446
Sevilla	75,190	75,568	76,116	80,061	73,505	76,144	79,702
Aragón	108,427	112,439	115,404	112,484	112,058	105,649	106,997
Huesca	117,915	124,376	115,965	108,849	114,051	102,979	107,801
Teruel	117,647	106,598	106,256	108,817	106,758	102,435	102,370
Zaragoza	104,349	110,456	116,904	114,018	112,439	106,813	107,533
Asturias (Principado de)	92,520	98,144	93,053	91,059	91,288	84,730	86,435
Baleares	113,759	135,229	127,560	130,770	129,336	119,542	113,464
Canarias	96,101	90,744	94,344	92,030	91,421	94,763	93,943
Las Palmas	96,635	89,359	91,104	84,919	84,035	97,524	96,797
Santa Cruz de Tenerife	95,549	92,199	97,789	99,606	99,397	91,736	90,889
Cantabria	108,292	102,509	99,944	97,548	97,385	96,397	98,594
Castilla y León	92,368	96,498	93,663	90,305	95,774	92,915	95,984
Avila	84,255	77,366	78,644	81,081	86,843	83,049	80,198
Burgos	109,829	116,530	112,945	104,169	111,291	109,995	106,970
León	84,266	93,690	82,230	80,116	84,853	87,077	92,540
Palencia	110,430	97,070	99,098	91,622	95,581	91,622	97,157
Salamanca	79,269	87,296	84,780	83,238	93,834	80,150	86,883
Segovia	93,232	99,028	97,425	96,460	99,712	105,748	102,527
Soria	93,803	104,829	105,857	98,777	103,160	100,445	109,556
Valladolid	100,689	101,082	104,543	100,923	103,796	102,538	107,480
Zamora	76,899	85,362	80,028	78,196	82,505	73,188	72,657
Castilla-La Mancha	83,932	84,623	84,971	86,017	83,250	80,640	79,790
Albacete	76,862	77,403	71,254	73,689	73,253	72,299	71,442
Ciudad Real	81,886	82,386	84,826	82,661	81,652	86,260	84,614
Cuenca	80,712	77,530	73,102	78,473	80,411	73,072	75,269
Guadalajara	110,577	113,612	123,579	126,673	118,613	93,772	93,744
Toledo	84,599	86,379	88,409	88,983	82,022	80,075	78,227
Cataluna	119,060	114,413	120,567	122,959	126,202	119,958	116,767
Barcelona	114,310	106,684	114,199	118,260	122,682	120,088	115,603
Gerona	130,529	128,365	132,270	129,802	133,262	116,112	117,886
Lérida	129,320	126,810	127,808	127,059	126,818	111,953	113,899
Tarragona	145,011	161,150	160,370	153,773	147,653	127,394	126,350
Comunidad Valenciana	102,692	104,776	100,999	99,020	94,662	95,103	92,779
Alicante	103,362	99,598	93,574	90,104	84,655	83,038	80,048
Castellón	117,463	116,177	115,067	114,633	111,948	114,254	108,924
Valencia	99,246	105,414	102,419	101,181	97,382	98,897	98,130
Extremadura	59,947	69,011	69,373	70,604	69,213	65,749	69,493
Badajoz	58,028	57,575	57,366	61,699	59,480	61,839	67,839
Cáceres	62,858	87,131	88,404	84,683	84,678	72,100	72,163
Galicia	80,402	80,780	77,048	78,574	80,017	79,884	82,735
La Coruna	87,393	85,448	80,946	82,177	83,514	84,533	87,698
Lugo	80,142	80,585	77,386	72,781	75,877	73,999	74,656
Orense	63,265	68,764	65,712	75,380	79,328	74,431	78,738
Pontevedra	80,242	80,845	77,490	77,899	77,712	78,658	81,353
Madrid (Comunidad de)	117,202	118,594	122,853	123,700	127,061	134,335	129,935
Murcia (Región de)	96,380	91,267	91,181	90,994	86,253	84,504	82,860
Navarra (Com. Foral de)	129,505	122,515	124,703	123,272	124,331	126,206	124,546
País Vasco	127,620	126,347	117,382	115,729	115,285	123,822	127,431
Alava	156,269	148,880	138,369	124,791	123,456	134,685	140,546
Guipúzcoa	130,008	127,018	122,517	118,997	120,725	124,845	125,914
Vizcaya	120,023	120,838	109,534	111,634	110,039	120,461	124,942
Rioja (La)	117,652	132,525	112,551	112,129	111,731	116,719	111,702
Ceuta y Melilla	85,301	91,590	86,375	83,889	90,018	85,439	89,594

Zdroj: www.inc.es